

Hvad skaber en lystlæser?

- en undersøgelse gennemført i et samarbejde mellem Gentofte Bibliotekerne og Center for Børnelitteratur.

Indhold

Forord..... s.3

Af Kulturdirektør Lone Gladbo

Hvad skaber en lystlæser?..... s.4

Undersøgelse af meget læsende børns læsevaner via spørgeskemaer og interview i forbindelse med Smart-Parat-Svar-quizen.

Af Henriette Romme Lund, Center for Børnelitteratur, DPU.

Formidlingsmæssige perspektiver i undersøgelsen ”Hvad skaber en lystlæser?” s.30

Af Nina Christensen, Centerleder ved Center for Børnelitteratur.

Idekatalog..... s.40

Strategier til fornyelse af bibliotekets formidling af litteratur og læselyst.

Af Berit Lærkes, Gentofte Bibliotekerne, bibliotekar og redaktør af Spørg Olivia.

Bilagsoversigt Henriette Romme Lunds undersøgelse.....s.48

Forord

Formidling af læsning og litteratur er en af bibliotekernes væsentligste opgaver, og der er gennem de sidste år igangsat mange initiativer med læselyst som omdrejningspunkt og børn som fokusgruppe.

Trods dette viser et tydeligt fald i såvel antallet af bogudlån som antallet af spørgsmål om bøger og litteratur i bibliotekerne, at de 9 til 14årige, der traditionelt ses som børnebibliotekernes kernelæsere, i langt mindre omfang end tidligere, bruger bibliotekerne til at finde inspiration til lystlæsning.

Betyder det, at bogen har mistet sin centrale rolle, som kilde til oplevelser for denne brugergruppe? Eller er det snarere et vink med en vognstang om, at bibliotekernes hidtidige formidlingspraksis, når det drejer sig om bøger og læsning, ikke matcher den moderne børnekarakter, der er resultatet af mange års pædagogisk satsning på udvikling af selvstændighed og ligeværd?

Der findes – heldigvis – stadig mange lystlæsere. Også blandt børn og unge. Hvad skaber dem? Hvem eller hvad inspirerer dem? Hvad er deres baggrund og læsevaner? Med andre ord: Hvad skal der til, for at bibliotekerne kan fastholde formidling af læsning og litteratur som kernekompetence – og fortsat skabe og inspirere lystlæsere?

For at tilvejebringe et værktøj til udvikling af børnebibliotekernes fremtidige formidlingspraksis har Gentofte Bibliotekerne i samarbejde med Center for Børnelitteratur taget initiativ til denne undersøgelse, hvor vi er gået til lystlæserne selv og har bedt dem svare på vores spørgsmål.

Deres svar og undersøgelsens konklusioner har efterfølgende inspireret til de forslag til konkrete handleplaner, der er formuleret i rapportens idékatalog.

God læselyst

Lone Gladbo
Kulturdirektør

Hvad skaber en lystlæser?

**Undersøgelse af meget læsende børns læsevaner
via spørgeskemaer og interview i forbindelse med
Smart-Parat-Svar-quizzen**

Af Henriette Romme Lund

Maj 2007

**© Center for Børnelitteratur
Danmarks Pædagogiske Universitet**

Indholdsfortegnelse

1. Indledning.....	s. 6
2. Præsentation af spørgeskemaundersøgelsen.....	s. 7
2.1. Så ofte læser børnene	s. 8
2.2. Børnenes brug af skole- og folkebiblioteket	s. 8
2.3. Højtlesning	s. 10
2.4. Her finder børnene inspiration til deres læsning	s. 12
2.5. Børnenes læsning i forhold til andre medier	s. 14
2.6. Opsummering	s. 16
3. Præsentation af interviewundersøgelsen.....	s. 17
3.1. Hvad skaber en lystlæser?	s. 18
3.2. Børnenes brug af skole- og folkebiblioteket	s. 20
3.3. Børnenes oplevelse af Smart-Parat-Svar-quizzen	s. 22
3.4. Opsummering	s. 25
4. Konklusion.....	s. 26
Litteraturliste.....	s.29

1. Indledning

Med deltagerne i den landsdækkende Smart – parat – svar quiz som fokusgruppe står Center for Børnelitteratur i efteråret 2006 for udarbejdelse og behandling af henholdsvis en spørgeskemaundersøgelse og en interviewundersøgelse. Undersøgelserne sætter begge fokus på børns læse- og biblioteksvaner. De adspurgte er udelukkende børn, der er tilmeldt quizzzen enten i kraft af at være elev i klassen, der er tilmeldt denne, eller i kraft af at være med på det hold, der repræsenterer klassen i quizzzen.

Det skal understreges, at undersøgelsen ikke er repræsentativ for en generel forståelse af danske børns læse- og biblioteksvaner anno 2006. For det første er samtlige børn i undersøgelsen tilmeldt quizzzen. For det andet går de på en skole og har en lærer, der må formodes at have et særligt fokus på bøger og læsning, blandt andet fordi man her står for klassens deltagelse i quizzzen og derfor har prioriteret dette tilbud frem for andre¹. Samtidig må man formode, at klasselæreren har tilmeldt klassen ud fra en viden om, at den kan stille med et kompetent hold, samt at eleverne selv er interesserede i at deltage i en sådan quiz. Endelig må især de interviewede børn forventes at læse meget, idet de som hold har vundet quizzzens regionsrunder².

De børn der deltager i undersøgelsen udgør altså en skare af særligt læsende børn. Intentionen med nærværende rapport er derfor ikke at drage generaliserende konklusioner på baggrund af de indkomne svar, men at beskrive det som kendetegner de børn, der deltager i quizzzen.

I det følgende præsenteres og behandles først spørgeskemaundersøgelsen, dernæst interviewundersøgelsen. Begge afsnit opfølges af en opsummering. Rapporten afsluttes med en konklusion.

¹ Andre tilbud kunne være lokale, kommunale eller landsdækkende projekter som eksempelvis Dansk Naturvidenskabsfestival, der blev afholdt fra 25.-29. september 2006, samt fortællekonkurrencen Gi´ en historie, der blev afholdt i efteråret 2006.

² 2 af de hold som deltager i interviewundersøgelsen kommer efterfølgende i quizzens finale (Fjerritslev og Svendborg). Da jeg også foretager et interview med børnene på det vindende hold (Skjern) betyder det, at jeg samlet interviewer 3 ud af finalens 4 hold.

2. Præsentation af spørgeskemaundersøgelsen

I løbet af september og oktober måned 2006 udsendes et 4-siders spørgeskema til 20 6. klasser på 20 skoler i Danmark. Skolerne udvælges ud fra et ønske om at sikre en geografisk spredning (se bilag 1) samt en spredning i skolernes profil. Blandt de 20 deltagende skoler er der derfor både privat- og folkeskoler, skoler med et flertal af tosprogede børn, små skoler med omkring 100 elever og store skoler med omkring 700 elever. Dertil kommer skoler, der ligger på landet samt skoler i Danmarks største byer. Hensigten med spredningen er at tegne et generelt billede af de deltagende børns læse- og biblioteksvaner, hvor og hvordan de finder inspiration til deres læsning, samt i hvor høj grad de prioriterer læsning i deres fritid.

Det udsendte spørgeskema er opdelt i to dele (se bilag 2). Samtlige af klassens elever, i alt 399 børn, besvarer skemaets 1. del, mens de børn, der deltager på et hold i quizen, i alt 98, også besvarer skemaets 2. del. I spørgeskemaundersøgelsen arbejdes der altså med to forskellige antal respondenter, hvorfor undersøgelsens statistiske grundlag formindskes i besvarelsen af skemaets 2. del. En stor del af spørgsmålene er udarbejdet, så de er sammenlignelige med tidligere undersøgelser foretaget på området³. Når der i den følgende behandling af spørgeskemaundersøgelsen refereres til disse, vil den aktuelle undersøgelse blive betegnet som ”2006-undersøgelsen”.

De resultater, som fremgår af behandlingen af spørgeskemaundersøgelsen, skal tages med nogle forbehold. Som nævnt i indledningen, er undersøgelsen ikke repræsentativ for en generel forståelse af børns læse- og biblioteksvaner, da de børn der deltager i den må forventes at være særligt læsende børn. Ud over det, skal man holde sig for øje, at der ikke har været angivet nogen specifikke retningslinjer for besvarelsen af skemaet. Det kan derfor være blevet udfyldt på forskellige tidspunkter af en skoledag, der kan være afsat forskellig tid til det og lærere kan have introduceret undersøgelsen på hver deres måde, forhold der kan have betydning for børnenes motivation og koncentration. Endvidere kan børnene have forstået og vurderet deres læse- og biblioteksvaner forskelligt samt have forskellige opfattelser, når de eksempelvis bedes om at vurdere sig selv som læsere eller angive deres daglige forbrug af forskellige medier. Der er altså flere faktorer, der kan have en indvirkning på besvarelsene. Endelig skal man være opmærksom på, at de undersøgelser, som spørgeskemaundersøgelsen sammenlignes med, er foretaget i henholdsvis 1994, 2000, 2001 og 2004, hvorfor der er forskellig tidsmæssig afstand mellem dem og den aktuelle undersøgelse. Grundet den store og hastige udvikling i medieudbuddet, må det forventes, at der over denne periode er sket en tilsvarende udvikling i børns mediebrug og dermed også i deres læse- og biblioteksvaner, hvorfor man, i fald undersøgelserne blev gentaget i 2006, kunne forvente ligeledes nye resultater. Når den aktuelle undersøgelse sammenlignes med tidligere undersøgelser skal man derfor have i mente, at de forskelle som fremkommer, også kan skyldes en generel udvikling på området.

³ Det drejer sig om Anette Steffensens og Torben Weinreichs *Børn læser bøger. Læsevaner, læsefærdighed og højtlesning* (2000) (sp. 4, 7 og 12), Trine Billes *Tal om børnekultur* (2006), her refereres til tal fra kulturvaneundersøgelsen foretaget i 2004 (sp. 5 og 6), Torben Weinreichs *Bøger kan brænde* (1996) (sp.5, 6 og 8) samt Kirsten Drottners, *Medier for fremtiden* (2001) (sp.11).

2.1. Så ofte læser børnene

Ud af de 399 børn der deltager i undersøgelsen er 48 % drenge og 52 % piger⁴. Omtrent samme kønsfordeling ses hos de børn, der deltager på et hold i quizzen⁵. Langt de fleste af børnene er 11-12 år gamle⁶. Samtlige børn stilles spørgsmålet om hvor ofte de læser bøger i deres fritid, hvor det i parentes understreges, at der ikke er tale om lektier (model 1). Det er vigtigt, at børnene er bevidste om dette skel, da hensigten med undersøgelsen er at undersøge den læsning, som børnene foretager af lyst, frem for den skolerelaterede læsning, som de må formodes at foretage af pligt.

Hvor tit læser du bøger i din fritid (ikke lektier)?	2006	2000
Næsten hver dag	41 %	25 %
Flere gange om ugen	24 %	20 %
Flere gange om måneden	13 %	25 %
Sjældent	20 %	29 %
Aldrig	2 %	2 %

Model 1

En stor del af børnene, 41 %, svarer, at de læser bøger i deres fritid næsten hver dag. Til sammenligning viste en undersøgelse fra 2000⁷, at 25 % af børnene i 6. klasse læste næsten hver dag. Der kan altså noteres en forskel på 20 %, der kan tolkes som et udtryk for, at de børn, der deltager i quizzen, læser langt oftere i deres fritid end deres jævnaldrende har gjort. Dette synes at blive understreget af, at kun 22 % angiver, at de sjældent eller aldrig læser, mens der i undersøgelsen fra 2000 var tale om 31 %.

2.2. Børnenes brug af skole- og folkebiblioteket

En stor del af børnene, 82 %, låner bøger mindst en gang måneden på skolebiblioteket (model 2). Kun 4 % af børnene tilkendegiver, at de aldrig låner bøger her.

⁴ Trods en lille overvægt af piger, afspejler kønsfordelingen fint landsgennemsnittet. I 2006 er fordelingen af de 11-årige på landsplan: drenge: 51,15%, piger: 48,48%. Fordelingen af de 12-årige er på landsplan: drenge: 51,29%, piger: 48,70%. Kilde, *Danmarks Statistik*, www.statistikbanken.dk

⁵ Af de 98 børn, der deltager i quizzen er 49 % drenge og 51 % piger.

⁶ 97 % af børnene er mellem 11 og 12 år gamle.

⁷ Kilde, Anette Steffensen og Torben Weinreich, *Børn læser bøger*, s. 12

Hvor tit låner du bøger på skolebiblioteket?	2006	1993
Næsten hver dag	2 %	1 %
Et par gange om ugen	11 %	7 %
En gang om ugen	33 %	37 %
Et par gange om måneden	22 %	18 %
En gang om måneden	14 %	17 %
Et par gange om året	14 %	16 %
Aldrig	4 %	5 %

Model 2

En lignende undersøgelse blev udført i 1993⁸. Denne viste, at 82 % af børnene brugte skolebiblioteket mindst en gang om måneden, hvorfor der ikke kan noteres nogen markant ændring i børnenes lån af bøger her.

Det er interessant at se på børnenes ugentlige lån af bøger, idet en kulturvaneundersøgelse foretaget i 2004⁹ viste, at 69 % af børnene besøgte skolebiblioteket med denne hyppighed, mens den aktuelle undersøgelse viser et tal på 33 %. Her skal det understreges, at det i 2004 blev undersøgt hvor ofte børnene *besøgte* skolebiblioteket, og ikke hvor ofte de *lånte bøger*. Sammenholdes de to undersøgelser tegnes altså det billede, at børnene besøger skolebiblioteket særdeles hyppigt, men ikke kun for at låne bøger, hvorfor man må formode, at de også foretager sig andre ting her. Dette kan blandt andet skyldes, at skolebibliotekerne har udviklet sig til pædagogiske centre eller læringscentre med en bredere funktion og med et bredere mediemæssigt udbud i form af eksempelvis computere med adgang til Internet. Eleverne kan derfor også bruge skolebiblioteket til eksempelvis opgaveskrivning og til lektielæsning¹⁰.

Børnene benytter ikke folkebiblioteket i nær så høj en grad som skolebiblioteket (model 3). En tredjedel af børnene, 31 %, låner bøger her mindst et par gange om måneden, mens 57 % angiver, at de bruger det et par gange om året eller aldrig. Til sammenligning viste en undersøgelse fra 1993¹¹, at 38 % af børnene i 6. klasse lånte bøger her mindst et par gange om måneden, mens 37 % gjorde det et par gange om året eller aldrig. Der kan altså noteres et fald på 7 % i hvor ofte børnene låner bøger på folkebiblioteket, og en stigning på 20 % i antallet af børn, der næsten aldrig låner bøger her.

Det er interessant at se på antallet af børn, der bruger folkebiblioteket en gang om måneden, da det svarer til den periode, hvor barnet kan låne en bog inden den skal fornyes eller afleveres. Fra at være 26 % af børnene i 1993 viser den aktuelle undersøgelse et tal på 12 %. Der kan altså

⁸ Undersøgelsen præsenteres i Torben Weinreichs, *Bøger kan brænde*, s. 27

⁹ Kilde, Trine Bille *Tal om børnekultur*, her gengives tal fra Kulturvaneundersøgelsen foretaget i 2004, s. 76.

¹⁰ Kilde, Carl Christian Rasmussen, formand for Danmarks Skolebibliotekarere

¹¹ Kilde, Torben Weinreich, *Bøger kan brænde*, s. 28

også noteres et fald i børnenes månedlige brug af folkebiblioteket. Samlet kan dette tolkes som et udtryk for, at de børn, der deltager i undersøgelsen, ikke bruger folkebiblioteket særlig ofte, og at de bruger det sjældnere end deres jævnaldrende har gjort før dem.

Hvor tit låner du bøger på folkebiblioteket?	2006	1993
Næsten hver dag	0 %	2 %
Et par gange om ugen	5 %	3 %
En gang om ugen	7 %	9 %
Et par gange om måneden	19 %	24 %
En gang om måneden	12 %	26 %
Et par gange om året	29 %	21 %
Aldrig	28 %	16 %

Model 3

Den sjældne brug af folkebiblioteket er interessant, da børnene, som tidligere nævnt, kendetegnes ved at læse langt oftere i deres fritid end deres jævnaldrende har gjort. Dog kan det formentligt forklares af deres tilsvarende store brug af skolebiblioteket. Børnene må formodes at låne deres bøger her, da skolebiblioteket er langt lettere tilgængeligt i kraft af at ligge på deres skole. Endvidere henviser 67 % af de børn, der deltager på et hold i quizzen, til lærere når de spørges om hvem, der giver dem idéer til hvad de skal læse i fritiden (model 6). På et spørgsmål om de får inspiration fra bibliotekaren på enten skole- eller børnebiblioteket angiver 54 % af børnene, at de får inspirationen fra denne, mens næsten lige så mange, 46 %, angiver, at de sjældent eller aldrig får inspirationen herfra. Børnenes svar peger altså i to retninger¹². En forklaring på dette kan være, at der i spørgsmålet ikke er foretaget en adskillelse af skole- og folkebibliotekarer. Dog må det formodes, at børnene, grundet deres store brug af skolebiblioteket, i højere grad finder inspiration hos skolebibliotekaren end de gør hos folkebibliotekaren. Dette understøttes af en undersøgelse foretaget i 1994/1995¹³, der viste, at 31 % fandt inspiration hos skolebibliotekaren, mens 11 % fandt den hos folkebibliotekaren.

2.3. Højtlesning

En stor del af børnene har fået læst højt derhjemme (model 4). 40 % har fået læst højt næsten hver dag, mens antallet af børn, der har fået læst højt jævnligt, det vil sige mindst flere gange om måneden, er helt oppe på 84 %. Kun 16 % af børnene har sjældent eller aldrig fået læst højt. Børnene

¹² Dette gælder også børnenes angivelse af, om de får inspiration fra deres far: 52 % får tit eller en gang imellem inspiration hos denne, mens 48 % angiver, at de sjældent eller aldrig får inspiration hos denne, samt kategorien "andre", hvor 47% af børnene finder deres inspiration, mens 53 % angiver at de sjældent eller aldrig finder inspiration her.

¹³ Kilde, Torben Weinreich, *Bøger kan brænde*, s. 39. Undersøgelsen er foretaget af læsende børns læsevaner, i undersøgelsen deltager 100 børn på 5. klassetrin.

bedes fortælle hvor ofte de har fået læst højt derhjemme, så de frasorterer oplæsning i daginstitution og skoleregi til fordel for oplæsning i fritiden ud fra det givne barns og oplæseres lyst. Det er vigtigt, at de foretager dette skel, da hensigten med undersøgelsen, som allerede nævnt, er at undersøge børnenes lystlæsning.

Fik du læst højt derhjemme, da du var mindre og ikke selv kunne læse?	2006	2000
Næsten hver dag	40 %	33 %
Flere gange om ugen	33 %	30 %
Flere gange om måneden	11 %	15 %
Sjældent	13 %	17 %
Aldrig	3 %	4 %

Model 4

En tilsvarende undersøgelse foretaget i 2000¹⁴ viste, at 78 % af børnene i 6. klasse fik læst op jævnligt, mens 21 % enten aldrig eller sjældent fik læst højt. Sammenlignes undersøgelse, kan man altså notere at langt de fleste børn, såvel dengang som nu, er vokset op med hyppig højtlysnng. Kendetegnende for de børn, der deltager i undersøgelsen er dog, at lidt flere, i forhold til den tidligere undersøgelse, har fået læst højt næsten hver dag.

Sammenholdes ovenstående spørgsmål med spørgsmålet om hvor ofte børnene læser bøger i deres fritid (model 5) ses en tydelig sammenhæng.

Hvor tit læser du bøger i din fritid (ikke lektier)?				
Fik du læst højt derhjemme, da du var mindre og ikke selv kunne læse		Tit	Mellem	Sjældent
	Tit	70 %	14 %	16 %
	Mellem	55 %	16 %	29 %
	Sjældent	50 %	8 %	42 %

Model 5

Således læser en stor del af de børn, der har fået læst højt derhjemme næsten hver dag, selv bøger næsten hver dag i deres fritid, mens de børn, der sjældent eller aldrig har fået læst højt, læser lige så

¹⁴ Kilde, Anette Øster Steffensen og Torben Weinreich, *Børn læser bøger*, s. 22

sjældent i deres fritid¹⁵. Det samme er gældende, hvis man udelukkende ser på de 98 børn, der deltager på et hold i quizen. En sådan prioritering af tid og samvær med børnene i hjemmet synes altså at have stor betydning for en senere interesse for bøger og en prioritering af at læse i fritiden.

2.4. Her finder børnene inspiration til deres læsning

De 98 børn, der deltager på et hold i quizen, spørges om hvilke personer, der tit eller en gang imellem giver dem idéer til deres læsning (model 6). Her peger børnene især på kammerater, 63 %, en af deres lærere, 67 %, og deres mor, 72 %. Det er altså personer og nære relationer i børnenes omgivelser, der spiller en stor rolle for dem i deres valg af bøger¹⁶. Dette understøttes af børnenes skriftlige udsagn under kategorien "Andre", hvor de typisk peger på deres familie, så som mormor, faster, fætre og kusiner¹⁷. En lignende undersøgelse, gennemført i 1994/1995, viste samme tendens¹⁸.

Hvem giver dig idéer til hvad du skal læse i fritiden?	tit	en gang imellem	sjældent	aldrig	1994/1995
Min far	10 %	42 %	31 %	17 %	40 % (forældre)
Min mor	29 %	43 %	23 %	5 %	
Mine søskende	5 %	26 %	33 %	36 %	24 %
Bibliotekaren på enten skole- eller børnebiblioteket	20 %	34 %	17 %	29 %	31 % (skolebib.) 11 % (folkebib.)
En af mine lærere	22 %	45 %	26 %	7 %	36 %
Kammerater	21 %	42 %	19 %	18 %	50 %
Andre	26 %	21 %	26 %	27 %	-

Model 6

Børnene spørges endvidere, om de får inspiration til deres læsning fra TV/radio, Internettet eller fra "Andet" (model 7), og bedes udspecificere hvilke programmer og hjemmesider der i så fald er tale om¹⁹. Her angiver næsten en tredjedel, 30 %, at de får inspiration fra TV/radio²⁰. Det høje procenttal synes at stemme overens med den gennemsnitlige tid, som børnene angiver at bruge på TV om dagen, nemlig 2 timer og 6 minutter (model 10). Kun 21 % finder inspiration til deres læsning på Internettet. Det lave tal er bemærkelsesværdigt, da børnene angiver, at de bruger gennemsnitligt 1 time og 26 minutter om dagen på dette medie. Man må på baggrund af dette formode, at børnene i

¹⁵ Samme resultat fremgår af undersøgelsen i 2000. Kilde, Anette Øster Steffensen og Torben Weinreich, *Børn læser bøger*, s. 24

¹⁶ Det er dog kun 31 % af børnene, der tit eller en gang imellem finder inspiration hos deres søskende.

¹⁷ I alt 40,7 % af børnene peger på deres nære familie som inspirationskilde.

¹⁸ Her blev børnene dog udelukkende spurgt om hvem der gav dem idéer til deres læsning, ikke i hvilken grad. Kilde, Torben Weinreich, *Bøger kan brænde*, s. 39.

¹⁹ I alt 93 børn ud af de 98 adspurgte besvarer dette spørgsmål.

²⁰ Børnene henviser til forskellige filmatiserede bøger eller programmer om dyr som deres inspirationskilde, og en stor del af dem henviser direkte til Troldspejlet, et program for børn på DR1 hvor der anmeldes spil, tegneserier og bøger.

deres fritid primært anvender computeren, og dermed også Internettet, til andre formål end litteratursøgning.

Hvor får du ellers idéer til, hvad du skal læse?	
TV/radio	30 %
Nettet	21 %
Andet	49 %

Model 7

Dette understøttes af, at det kun er ganske få børn, der kender til eller anvender hjemmesider, der har en decideret litteraturformidlende funktion og henvender sig til børn (model 8).

Kender du til og har du brugt disse hjemmesider	Kender til	Har brugt
Anmelderklub.dk	10 %	0 %
DotBot.dk	24 %	10 %
SpoergOlivia.dk	16 %	11 %
Childbooks.dk	0 %	0 %

Model 8

Således har kun 10 % af børnene brugt Dot-

Bot.dk, 11 % har brugt SpoergOlivia.dk, mens ikke et eneste af børnene angiver, at de kender til eller har brugt childbooks.dk. Børnene henviser heller ikke til disse 4 hjemmesider i deres egne angivelser af hvilke sider de bruger, når de finder inspiration på nettet til deres læsning.

Ligeledes henviser børnene ikke til Orla-prisen²¹, der lanceres via både TV og hjemmeside. Dette er interessant, da 68 % af børnene senere svarer bekræftende på et direkte spørgsmål, om de kender denne pris (model 9). Noget der kan tolkes som et udtryk for, at børnene kender prisen, men at den ikke giver dem inspiration til deres læsning. De hjemmesider, som børnene i stedet angiver at få inspiration fra er så forskellige, at de må formodes at afspejle børnenes egne interesser frem for at vise en tendens til at anvende særlige hjemmesider, når de ønsker at få inspiration²².

Kender du?	
Orla-prisen, Danmarks radio	68 %
Læselyst-kampagnen	0 %
Den Gode Historie-festivalerne (sidst afholdt 2005)	0 %

Model 9

²¹ Kun et barn ud af de 98 skriver, at "der er vist noget der hed et eller andet med Orla som jeg gik ind på og fandt nogle bøger".

²² Børnene henviser eksempelvis til hjemmesider for bestemte bøger og forfattere, og hjemmesider som www.gosupermodel.com og www.borsen.dk.

Dette understøttes af, at børnene i kategorien "Andre" (model 6), hvor de skriftligt bedes udspecifere hvilke øvrige personer²³, der giver dem inspiration til deres læsning, ofte definerer inspirationskilden som værende "mig selv"²⁴. Svaret kan tolkes som et udtryk for en begyndende, pubertær selvstændiggørelse, i form af, at børnene gerne vil fremstå som individer, der træffer deres egne valg uafhængigt af andres råd og vurderinger. Endvidere kan det tolkes som et udtryk for børnenes manglende selvrefleksion, idet de i kraft af deres unge alder ikke er bevidste om, at deres valg af litteratur er påvirket af ydre instanser, miljø og givne relationer. Børnene henviser imidlertid selv til disse kilder i spørgeskemaets åbne svarmuligheder (model 6 og 7). Endelig kan svaret tolkes som et udtryk for det, som børnene ganske enkelt siger: at inspirationen til læsningen kommer fra dem selv, og dermed som et udtryk for, at de også finder nye bøger ud fra deres egne interesser og præferencer.

2.5. Børnenes læsning i forhold til andre medier

De 98 børn, der deltager på et hold i quizen, spørges om den tid, som de gennemsnitligt bruger om dagen på 6 forskellige medier uden for skoletid (model 10). Lægges deres gennemsnitlige forbrug sammen, viser det et dagligt forbrug på 6 timer og 2 minutter. Ud af døgnets 24 timer, hvor de formentlig tilbringer 5-6 timer i skole, tid på fritidshjem, SFO og sammen med venner og familie, samt en natlig søvn på omkring 8-9 timer kan man mene, at børnene anvender en temmelig stor del af deres fritid på disse medier. Det skal dog understreges, at børnenes forbrug af de forskellige medier ikke udelukker hinanden. Eksempelvis kan de sagtens se fjernsyn samtidig med, at de læser eller bruger computer²⁵.

Højest er børnenes daglige forbrug af TV med 2 timer og 6 minutter, efterfulgt af deres brug af computer som er på 1 time og 26 minutter. Børnenes læsning befinder sig på en tredjeplads med daglige 57 minutter. En lignende undersøgelse foretaget i 2001²⁶ viste, at børn på omtrent samme alder (12-13 år) i gennemsnit brugte 2 timer og 38 minutter om dagen på at se TV, hvilket er 32 minutter mere, end de børn der deltager i undersøgelsen. Det fald, som dermed kan noteres i brugen af TV skal dog ikke udelukkende tolkes som et udtryk for, at børnene i den aktuelle undersøgelse bruger mindre tid på dette medie end deres jævnaldrende har gjort. Det kan også ses som et udtryk for en samtidig og generel udvikling, idet en kulturvaneundersøgelse fra 2004 viste et mindre fald i børns brug af netop TV²⁷.

²³ Ud af de i alt 98 børn der besvarer denne del af spørgeskemaet, har 32 valgt at beskrive hvilke "andre" der giver den idéer til deres læsning i fritiden.

²⁴ Børnene introducerer en ny inspirationskilde. Undersøgelsen fra 1994/1995 havde ikke denne svarmulighed, i stedet var der mulighed for at svare "ingen", hvorfor det ikke er muligt at drage sammenligninger. Kilde, Torben Weinreich, *Bøger kan brænde*, s. 39

²⁵ Kilde, Anette Øster Steffensen og Torben Weinreich, *Den dyrebare tid – de 14-15-åriges læsevaner* (2001)

²⁶ *Medier for fremtiden, børn, unge og det nye medielandskab*, Kirsten Drotner (2001), s. 206

²⁷ *Tal om børnekultur*, Trine Bille (2006), s. 17-19 "(...) børn og unges brug af tv (er) ikke steget i samme periode (1996-2005) – det er snarere faldet en anelse". Konklusionen er retningsgivende, men ikke sammenlignelig med den aktuelle undersøgelses time og minutangivelser, idet den baserer sig på det antal 10-12-årige, der, i procent, ser TV næsten hver dag. Her er tallet 92% i 1993, 96% i 1998 og 89% i 2004.

Hvor mange timer og minutter om dagen bruger du på følgende medier uden for skoletid (angiv gennemsnit)	2006 timer	2006 min.	2001 timer	2001 min.
Ser TV	2	6	2	38
Ser video/DVD	0	35	0	48
Bruger computer	1	26	2	14
Læser bøger	0	57	0	21
Læser tegneserier	0	29	0	13
Læser blade og magasiner	0	29	0	13

Model 10

Sammenlignes den aktuelle undersøgelse med undersøgelsen fra 2001 synes børnene i højere grad at prioritere at læse i deres fritid end deres jævnaldrene har gjort. Gennemsnitligt læser de 57 minutter dagligt, mens børnene i undersøgelsen fra 2001 læste 21 minutter dagligt²⁸. Altså en forskel på 36 minutter. Hvis man dertil lægger den tid som børnene bruger på at læse blade og tegneserier bruger de sammenlagt 1 time og 55 minutter, mens børnene i undersøgelsen fra 2001 brugte i alt 47 minutter²⁹. Altså en forskel på 1 time og 8 minutter. Den tid børnene bruger på at læse kan dog ses som en naturlig følge af, som tidligere nævnt, at en stor del af dem, 41 %, læser næsten hver dag i deres fritid³⁰.

Børnenes prioritering af læsning i fritiden kan tolkes til at have betydning for på hvilket niveau de mener, at de befinder sig på som læsere (model 11). I alt 44 % af børnene anser sig selv som meget gode læsere. Til sammenligning viste en undersøgelse fra 2000³¹, at kun 14 % af børnene anså sig selv som værende på samme niveau. Hovedvægten af børnene, 42 %, mente i stedet, at de var almindelig gode læsere. Sammenlignes de to undersøgelser, ses altså en signifikant forskel i børnenes selvopfattelse vedrørende deres læseniveau, idet børnene i den aktuelle undersøgelse udviser en meget høj selvopfattelse på dette område.

Synes du selv, at du er god til at læse? (sæt kryds)	2006	2000
Meget god	44 %	14 %
Ret god	43 %	33 %
Almindelig god	11 %	42 %
Ikke så god	2 %	11 %
Dårlig	0 %	1 %

Model 11

²⁸ I undersøgelsen er der ligeledes tale om læsning i fritiden, da aktiviteten er beskrevet således: Læser en bog (ikke skolebog). Kilde, *Medier for fremtiden, børn, unge og det nye medielandskab*, s. 206

²⁹ Tallet baserer sig på en sammenlægning af den brugte tid på: læser en bog, læser et blad, læser en tegneserie. *Medier for fremtiden, børn, unge og det nye medielandskab*, s. 206.

³⁰ Kilde, Anette Steffensen og Torben Weinreich, *Børn læser bøger*, s. 12

³¹ *Børn læser bøger. Læsevaner, læsefærdighed, højtlesning*, Anette Steffensen og Torben Weinreich (2000)

2.6. Opsummering

Børnene der deltager i spørgeskemaundersøgelsen låner oftere bøger på skolebiblioteket end på folkebiblioteket. Der er ikke nogen ændring at spore i hyppigheden af børnenes brug af skolebiblioteket, når denne sammenlignes med en tidligere undersøgelse. Omvendt ses et fald i børnenes brug af folkebiblioteket. De bruger det ikke særlig ofte, og sjældnere end deres jævnaldrende har gjort før dem.

Børnene læser langt oftere i deres fritid end andre, tidligere undersøgelser har vist, at deres jævnaldrende gør, og langt de fleste er vokset op med hyppig højtlesning i hjemmet. En sådan prioritering af tid og samvær med børnene i hjemmet synes at have stor betydning for deres senere prioritering af at læse i fritiden, idet der er en tydelig sammenhæng at spore hvis spørgsmålet omkring hyppigheden af højtlesning sammenholdes med hvor ofte børnene læser i deres fritid.

Børnene finder primært inspiration til deres læsning via personlige relationer i deres nære miljø og omgivelser. Mange får også inspiration fra TV og radio, mens færre får det via Internettet. Børnene finder ikke inspiration til læsningen via hjemmesider med en decideret litteraturformidlende funktion, men via hjemmesider, som de har fundet ud fra en egen interesse. Endelig peger en stor del af børnene på sig selv som en inspirationskilde, hvilket kan tolkes som et udtryk for, at de vælger at læse bøger ud fra deres egne interesser og præferencer.

Børnene bruger en stor del af deres fritid på at se TV og bruge computer. Dog bruger de, sammenlignet med en tidligere undersøgelse, mere tid på at læse end deres jævnaldrende. Endelig anser næsten samtlige af børnene sig selv om særdeles kompetente læsere, og udviser dermed, sammenlignet med en lignende undersøgelse, en meget høj selvopfattelse på dette område.

Sammenfattende kan det siges, at børnenes læsevaner generelt placerer de sig over de tal, som er fremkommet via tidligere undersøgelser, hvilket kan tolkes som et udtryk for, at de børn der deltager i quizen adskiller sig fra deres jævnaldrende ved at være særligt læsende børn.

3. Præsentation af interviewundersøgelsen

I løbet af november og december måned 2006 foretages 5 gruppeinterview med børn på de hold, som har vundet quizzens regionsrunder³², samt 1 gruppeinterview med børnene på det hold, som vinder Smart-Parat-Svar-quizzen³³. Formålet med interviewene er at få børnenes eget perspektiv på deres læsevaner, et indblik i deres brug af skole- og folkebibliotek samt deres oplevelse af quizzen. I alt interviewes 29 børn fordelt på 6 hold³⁴. For at sikre en geografisk spredning, foretages der interview med hold fra både Jylland, Fyn og Sjælland (se bilag 3), fra store og små skoler, fra både folke- og privatskoler samt fra skoler der ligger både på landet og i byer³⁵. Hvert interview tager omkring 45-50 minutter og foretages i en skoletime i et lokale på børnenes skole. Samtlige interview er aftalt med både klasselærer og skoleinspektør, og børnene samt deres forældre er orienterede via et brev (se bilag 4). I brevet beskrives interviewets formål, at det skal anvendes i forbindelse med en evaluering af Smart-Parat-Svar-quizzen samt at børnene er anonyme.

Interviewene foretages alle som kvalitative, halvstrukturerede gruppeinterview. De anses med andre ord som professionelle samtaler med det formål, at få et indblik i et bestemt område af børnenes livsverden³⁶. Gruppeinterviewet vælges som form, da det forventes at give børnene en større følelse af trykthed i interviewsituationen, idet de er sammen med nogen de kender. Endvidere forventes formen at give dem mulighed for at reagere på hinandens svar og dermed selv uddybe disse yderligere. For at sikre at interviewene hele tiden forholder sig til undersøgelsens formål, baserer spørgsmålene sig på en interviewguide (se bilag 5), der angiver de overordnede emner som ønskes berørt samt de dertil hørende interviewspørgsmål³⁷. For at sikre en god og flydende dialog med børnene stilles spørgsmålene dog i den rækkefølge som forekommer naturlig i interviewsituationen.

Der er flere faktorer der gør, at man kan sætte et spørgsmålstegn ved interviewenes validitet³⁸. For det første kan man pege på undersøgelsens omfang, idet kun 6 hold, ud af de i alt 620 hold der var tilmeldt quizzen, interviewes. For det andet introduceres interviewer og børn først for hinanden i det øjeblik interviewet påbegyndes, samtidig med, at selve interviewet kun tager 45-50 minutter. Med andre ord bedes børnene om, på ganske kort tid og uden at interviewer og de interviewede kender hinanden, om at give et realistisk indblik i deres vaner, oplevelser og holdninger.

³² I alt 15 hold vinder quizzens regionsrunder. Ud af disse vælges 5 hold ud fra et ønske om en geografisk spredning.

³³ Det vindende hold er fra Skjern.

³⁴ På hvert hold er 5 børn. På en af skolerne ønsker et af børnene dog ikke at deltage i gruppeinterviewet.

³⁵ Der foretages interview med børn fra Fjerritslev, Haderslev, Svendborg, København, Korsør og Skjern. 3 af skolerne har også deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, deriblandt den vindende skole fra Skjern.

³⁶ Forskeren Steinar Kvale beskriver i værket *InterView* det kvalitative forskningsinterview som, "et interview der har til formål at indhente beskrivelse af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener" Kilde *InterView*, s. 19

³⁷ Se Steinar Kvale, *InterView*, s. 133-140

³⁸ Se Steinar Kvale, *InterView* s. 225-246

Det indkomne materiale må dog alligevel anses som validt i forhold til undersøgelsens formål, idet flere af børnenes svar gentager sig fra interview til interview, hvorfor nogle overordnede tendenser tegner sig. Dette kan tolkes som et udtryk for, at det rette antal interviewpersoner er blevet inddraget, og at den information, som er relevant i forhold til undersøgelsens formål, er blevet indhentet³⁹. Formålet med analysen og fortolkningen af de 6 gruppeinterview er ikke at lave en udtømmende analyse. I så fald kunne man også anskue selve interviewsituationen som et møde mellem kulturer og en manifestering af kulturudtryk. Førstnævnte opstår via samspillet mellem interviewer og børn, mødet mellem voksen- og børnekultur, sidstnævnte fremgår via de kulturelle forskelle som fornemmes i børnenes udsagn og deres forskellige måder at udtrykke sig på, noget der blandt andet kan skyldes interviewenes geografiske spredning. Denne vinkel er dog ikke relevant i forhold til undersøgelsens formål, hvorfor der i analysen og fortolkningen af de 6 gruppeinterview udelukkende fokuseres på de af børnenes svar, som er interessante i forhold til dette, nemlig:

- A. At undersøge hvad der skaber en lystlæser:** hvilken rolle spiller hjemmet, forældre, familie, venner, skole og børnenes egen lyst til at læse? Er der andre faktorer, og i så fald hvilke, der har indflydelse på børnenes læsning?
- B. At undersøge børnenes brug af henholdsvis skole- og folkebibliotek:** hvilken rolle spiller disse institutioner samt bibliotekarerne i forhold til børnenes læsning? Hvilke muligheder ser børnene for at skabe større opmærksomhed omkring boglæsning og hvad er bibliotekets rolle i den forbindelse?
- C. At undersøge børnenes oplevelse af Smart-Parat-Svar-quizen:** hvorfor deltager børnene i quizen og hvordan har de oplevet det at være med? Har deres deltagelse haft indflydelse på deres læsning og skaber de rollemodeller for andre børn i kraft af deres deltagelse?

3.1. Hvad skaber en lystlæser?

Børnene på de 6 hold læser meget. Noget der tydeligt kommer til udtryk via deres klingende ”ja” på det direkte spørgsmål ”læser I meget?” og bekræfter spørgeskemaundersøgelsens dokumentering af, at de børn der deltager i quizen er flittige læsere. Børnene beretter om deres læsnings mængde og længde ved at fortælle, at de læser hver dag, at de gerne læser serier, samt at de kan lide at læse bøger på mange sider.⁴⁰ De understreger dog, at det vigtigste er, at bogen er spændende, underholdende og at de kan ”leve sig ind i ” den. Sådanne bøger læser de gerne mange gange⁴¹.

Der er flere grunde til, at børnene kan lide at læse. De mener, at bogen giver dem mulighed for at få oplevelser uden at skulle bevæge sig et sted hen, og mulighed for at danne sig egne

³⁹ Interviewene transskriberes ikke. I stedet laves en grundig opsummering af hvert gruppeinterview. Samlet fylder dette 25 sider.

⁴⁰ For nogle af børnene synes der at være præstige i at læse bøger på mange sider.

⁴¹ Børnene læser overvejende fantasy, manga og serier. Børnene holder meget af serier, da det betyder, at historien fortsætter selvom det enkelte bind er læst til ende.

billeder i hovedet af personer og steder⁴². De peger på, at bogen kan læses når som helst og hvor som helst: i bilen, i sengen og når man venter på nogen, da den er let at transportere og da man selv vælger hvornår man starter og stopper læsningen. Børnene beskriver altså deres læsning i positive og engagerede vendinger, de fokuserer udelukkende på de fordele, som de mener bogen har, og på det den kan som medie og synes dermed at udvise en særlig kærlighed til bogen.

Børnene får inspiration til deres læsning hos deres venner, klassekammerater og familie, og de finder det sjovt og berigende selv at anbefale bøger til andre, idet de på den måde er med til at give disse en god oplevelse. Især synes børnenes forældre at spille en stor og aktiv rolle i forhold til børnenes læsning. De forærer ofte deres børn bøger, tager dem med i boghandlen eller på biblioteket og næsten samtlige børn har fået læst højt af deres forældre da de var mindre - nogle får stadig læst højt. Forældrene udviser altså en egen interesse for bøger, samtidig med, at de bakker op om børnenes interesse for at læse.

Børnene får endvidere inspiration til deres læsning i kraft af deres egne valg og interesser. De beskriver hvorledes de får idéer via de bøger de allerede har læst, idet de enten læser nogen der minder om dem eller læser flere bøger af samme forfatter. De får ligeledes idéer til deres læsning ved at finde bøger, der handler om de ting, som de interesserer sig for eller som de gerne vil vide mere om. Endelig har bogens udseende og bagsidetekst stor betydning, når børnene skal finde nye bøger. Den må gerne have en spændende forside⁴³ og en bagsidetekst, der giver dem lyst til at læse mere. Ud over at få inspiration til deres læsning via sociale relationer samt forældre, er børnenes valg af bøger altså i høj grad styret af deres personlige interesser og præferencer, hvilket viser, at de også opfører sig meget selvstændigt og lystbetonet i deres valg af bøger.

På mit spørgsmål om hvordan deres klassekammerater opfatter børnenes megen læsning er det generelle svar, at de ikke oplever nogen særlig reaktion. Noget der kan tolkes som et udtryk for, at disse anser læsningen som en fritidsinteresse på lige fod med andre fritidsinteresser. Børnene fortæller, at de bare laver nogle andre ting end at tale om bøger, når de er sammen med klassekammeraterne⁴⁴. Der er altså en naturlig accept fra disses side af deres læsning, ligesom børnene selv har forståelse for, at læsning ikke nødvendigvis er i alles interesse.

Deres interesse for bøger synes dog også at være med til at danne kontakt og smedevenskaber læsere imellem. Under interviewet udveksler børnene ofte synspunkter omkring bøger og forfatterskaber, som de finder enten gode eller dårlige, samtidig med, at de anbefaler bøger til hinanden. Endvidere er de ofte gode venner indbyrdes på holdet.

⁴² Nogle børn udtrykker deres frustration over filmatiseringer og de bøger der indeholder for mange billeder, da de mener, at det ødelægger det de havde forestillet sig.

⁴³ Børnene forstår en spændende forside, som en forside med fantastiske væsener, der er godt tegnet. Noget der igen må tolkes til at referere til deres valg af fantasy-genren.

⁴⁴ Børnene har ikke dannet læseklubber eller skriveklubber, idet de peger på, at de også skal have tid til at lave andre ting end at læse i deres fritid.

Næsten samtlige børn fortæller om læseinitiativer for dem på skolen såsom læseuger på skolebiblioteket eller emneuger om en bestemt forfatter⁴⁵. Børnenes klasselærer står typisk for læseinitiativer i selve klassen. Således skal nogle børn læse 10 sider eller ½ time hver dag, nogle skal læse 10 klassikere hvert år⁴⁶ og nogle skal lave boganmeldelser i løbet af skoleåret. Det er ligeledes børnenes klasselærer, der har præsenteret Smart-Parat-Svar-quizen for dem. Denne udviser altså også lyst og overskud til at engagere sig i projekter omkring læsning, der ikke nødvendigvis ligger indenfor skema og pensum⁴⁷. Endelig har de fleste af børnene stadig en ugentlig bibliotekstime, selvom denne ikke længere er obligatorisk for børn i 6. klasse. Børnene går altså på en skole og har en klasselærer, der sætter fokus på og er engageret i netop læsning og bøger.

Børnene fortæller, at deres læsning i skolen har betydning for deres læsning i fritiden. De læste bøger i skolen kan give dem inspiration til at læse andre værker af samme forfatter eller hele serien, i fald de har læst det første bind i denne. En bog kan endda blive ”in” i klassen, ved at gå på skift mellem børnene. De understreger dog, at de finder det sjovere at læse i fritiden end at læse i skolen.

Dette er imidlertid ikke det eneste, de mener, de får ud af deres læsning. De peger på, at de bliver bedre til at læse højt, til at stave og bedre til at læse, hvorfor de eksempelvis kan læse bøger på flere sider end de børn i klassen, som ikke er så stærke læsere. De fortæller, at de bliver bedre til at forstå det de læser i kraft af at lære flere nye og svære ord, at de får en god fantasi af det og at de får kendskab til en handlings forløb og opbygning. Noget de drager nytte af i deres skolearbejde, eksempelvis når de skal skrive stil. Endelig fortæller de, at de via bøgerne både erhverver sig mere viden, og at de kan erhverve sig ny ønsket viden. Børnene beskriver altså hvordan læsningen udvider deres ordforråd, giver dem et kendskab til narrative strukturer, giver dem viden og gør dem kloge. De mener med andre ord, at der er et nytte- og dannelsesaspekt knyttet til deres læsning, samt at læsningen giver dem nogle kompetencer, som de kan bruge i andre sammenhænge⁴⁸.

3.2. Børnenes brug af skole- og folkebiblioteket

Modsat den tendens, som fremgår af spørgeskemaundersøgelsen, nemlig at færre børn end tidligere benytter folkebiblioteket, er de interviewede børn flittige besøgende her. Børnene kan især lide at være i børnebiblioteket. Der er en hyggelig stemning, stole, sofaer og fred og ro, så de kan fordybe

⁴⁵ Endvidere har samtlige skoler deltaget i Smart-Parat-Svar quizen.

⁴⁶ I 6., 7., 8. og 9. klasse.

⁴⁷ Samtidig viser det, at klasselæreren prioriterer og formidler netop dette tilbud frem for andre. Dette understreges af, at børnene ikke mener, at alle 6. klasser har fået tilbuddet, da de kender børn på andre skoler, der aldrig har hørt om Smart-Parat-Svar. Alle skoler i landet har dog modtaget en invitation.

⁴⁸ Dette er interessant i forhold til værket *Børnelitteratur mellem kunst og pædagogik* (2004) hvor professor Torben Weinreich beskriver hvordan teksten i og med læsningen producerer kompetencer hos læseren (barnet), samt hvordan disse nye kompetencer senere kan udnyttes når andre tekster læses. Weinreich beskriver her 5 kompetencer som han mener barnet opøver via sin læsning: læsekompetence (en teknisk læsefærdighed), konventionskompetence (en viden om bogen som konkret medie), encyklopædisk kompetence (viden om sociale normer og om den verden som er værkets kontekst), intertekstuel kompetence (viden om værkets henvisning til andre værker via eks. genre og tema) og retorisk kompetence (kendskab til værkets litterære virkemidler). Kilde, Torben Weinreich, *Børnelitteratur mellem kunst og pædagogik*, s. 81-85

sig i en bog eller lave lektier, og børnebibliotekaren beskrives overvejende som sød og hjælpsom. Børnene oplever altså biblioteket som et rart sted at være i deres fritid.

De understreger vigtigheden af, at børnebibliotekaren er til stede. De finder det mere udbytterigt at spørge denne om hjælp til at finde bøger end at benytte computerens søgesystem, idet denne lytter til deres ønsker, interesser og præferencer, og giver dem gode råd ud fra dette. Børnebibliotekaren kan altså noget, som computeren ikke kan. Skolebibliotekaren har samme store betydning for børnene og de fleste ved derfor præcist hvornår de kan træffe denne. Typisk ved børnene også hvem der er de "gode" bibliotekarer, nemlig dem, som lytter til dem og som har en stor viden om bøger, blandt andet i kraft af at have læst dem selv. De "dårlige" bibliotekarer, beskrives som dem, der virker irriterede over, at børnene stiller dem spørgsmål og bare "prakker" dem en kedelig bog på⁴⁹. Børnene sætter altså stor pris på bibliotekaren som hjælp for og inspirationskilde til deres læsning. Noget der dog beror på, at der er en god kontakt og dialog barn og bibliotekar imellem, at den givne bibliotekar viser barnet interesse samt på, at denne selv er en aktiv læser og har en opdateret viden om bøger.

Afstanden til folkebiblioteket har stor betydning for hvor ofte børnene besøger dette. De børn der bor i nærheden af det kommer der ofte, mens de der bor længere væk kommer der sjældnere. Børnene mener da også, at en fordel ved skolebiblioteket er, at det ligger på deres skole hvorfor de ikke skal transportere hverken sig selv eller lånte bøger særlig langt.

Selvom mange af børnene bor et stykke fra folkebiblioteket, hvorfor de har en længere transporttid forbundet med at komme derhen, besøger de fleste af dem det alligevel minimum én gang om måneden, nemlig når de skal aflevere lånte bøger. Dette tidsinterval har i det hele taget en stor betydning for hvor ofte børnene kommer på folkebiblioteket. Når de afleverer deres bøger låner de nye, hvilket betyder, at de atter må komme der efter en måned. Også børnenes forældre har en stor betydning for hvor ofte de besøger biblioteket. De tager dem med, når de selv skal på biblioteket og har typisk også taget dem med, da de var mindre. Forældrene er altså selv brugere af biblioteket, de har præsenteret børnene for institutionen samtidig med, at de sørger for, at de jævnligt kommer der nu.

Børnene mener, at deres besøg på biblioteket da de var mindre er medvirkende til, at de selv bruger det nu, idet det har givet dem et godt kendskab til institutionen. Blandt andet ved de, at det kræver et lånerkort⁵⁰ at låne bøger, at man godt må være på biblioteket selvom man er et barn, samt at man skal stille bøgerne på plads, når man har kigget i dem. En orden som de ikke mener, at alle børn kender til, og som kun opretholdes takket være bibliotekaren. De fortæller, med andre ord, at det at være opvokset med traditioner omkring besøg på folkebiblioteket har givet dem et nødvendigt kendskab til konventioner omkring biblioteksbesøg og -brug.

⁴⁹ Samme opfattelse gør sig gældende omkring voksenbibliotekarerne, idet nogle af børnene har oplevet, at de blev tysset på samt at voksne lånere blev favoriseret frem for dem.

⁵⁰ Børnene omtaler et lånerkort, selvom de formodentlig mener et sygesikringsbevis.

Selvom de fleste af børnene stadig har en ugentlig bibliotekstime, som betyder at de tit kommer på skolebiblioteket, bruger de fortrinsvist folkebiblioteket når de skal finde bøger til fritidslæsning og skoleopgaver. De mener, at folkebiblioteket har et større og bedre udvalg af bøger, hvor skolebiblioteket til sammenligning hovedsageligt har bøger for børn i de mindre klasser. De mener, at folkebiblioteket får de nye skønlitterære bøger hjem før skolebiblioteket gør det, samt at det her går langt hurtigere at få en reserveret bog hjem. Børnene foretrækker altså folkebiblioteket frem for skolebiblioteket, da de finder udvalget af bøger større, mere aktuelt og vedkommende, og da de mener, at administrationen af bøgerne foregår hurtigere. Noget der kan tolkes som et udtryk for, at de oplever, at folkebiblioteket yder dem en særlig service og ekspertise, som skolebiblioteket ikke gør, hvorfor det bedst matcher deres krav og behov som læsere. Børnene må dog formodes at stille særligt høje krav til biblioteket, idet de alle læser meget, har et stort kendskab til bøger og derfor har behov, som de børn der ikke læser nær så meget sandsynligvis ikke har.

I deres ros af og argumenter for at benytte folkebiblioteket frem for skolebiblioteket, er det interessant, at børnene næsten udelukkende henviser til institutionens bogudvalg på trods af, at folkebiblioteket har en langt større bredde i sit medieudbud⁵¹. Det kan tolkes som et udtryk for, at børnene overvejende opfatter og bruger folkebiblioteket som et ”bog-sted”: et rum hvor de finder, låner og læser bøger, og som et udtryk for, at det er som ”bog-sted”, at folkebiblioteket for dem viser sin ekspertise.

På spørgsmålet om, hvilke muligheder de ser for at skabe opmærksomhed omkring boglæsning, mener børnene da også, at netop folkebiblioteket spiller en stor rolle. De henviser i den forbindelse ofte direkte til Smart-Parat-Svar-quizzen, der mange steder er blevet afholdt på et folkebibliotek. Børnene mener, at det har haft den positive effekt, at børn, der ellers ikke plejer at komme på biblioteket, har bevæget sig derhen. Endvidere fortæller børnene, at de ved at besvare spørgsmålene i quizzen har vist deres klassekammerater, at man bliver klog af at læse. Noget der er særdeles præstige fyldt for dem. For børnene er en synliggørelse og iscenesættelse af den viden og klogskab, som man opnår ved at læse bøger altså central hvis man ønsker at skabe opmærksomhed omkring boglæsning. Vel at mærke når initiativet afholdes i den ramme hvor klogskaben opnås, nemlig via bøgerne på biblioteket.

3.3. Børnenes oplevelse af Smart-Parat-Svar-quizzen

Det har været en meget stor og positiv oplevelse for børnene at være med på et hold i quizzen.

⁵¹ *Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder Internet og multimedier.* Kilde, *Folkebibliotekernes formål og virksomhed*, Biblioteksloven, Kap.1. § 1. Da mange skolebiblioteker har fået en bredere funktion som pædagogiske læringscentre og dermed også en større bredde i medieudbuddet, spørges der ind til, om børnene bruger skolebiblioteket til andre ting end at låne bøger. Her fortæller nogle af børnene om lektiecaféer, som dog er blevet nedlagt. Nogle af skolebibliotekerne har computere opstillet, som desværre ofte er gamle og langsomme hvorfor de ikke lever op til de standarder, som børnene er vant til hjemmefra. Endvidere må de, til børnenes store ærgrelse, kun bruges til lektier og litteratursøgning, ikke til spil.

De synes, at det at besvare spørgsmål sammen med sine venner fra klassen har været sjovt, at det har været spændende at være med til quizrunder i andre byer⁵², at have mikrofon på og at sidde i spotlys på et podium. Børnene har med andre ord både nydt quizzen som den leg, den er, og hele den iscenesættelse, som er fulgt med det at deltage i quizzen.

Børnene synes også, at det har været en stor oplevelse at vinde så mange runder og understreger, at de selv bærer en stor del af ansvaret for dette, idet de inden afholdelsen af runderne har læst op på emner, som de troede, der ville komme spørgsmål i. Overordnet set, har quizzen dog ikke ændret på deres læsevaner. Taktikken var, at de til quizzen skulle vælge de kategorier, som en af dem var ekspert i, så de havde en større sikkerhed for, at spørgsmålene blev besvaret korrekt⁵³. Endvidere har de fleste hold haft en holdkaptajn, hvis opgave det var at skrive svarene ned og videregive dem til quizmasteren. Det gav børnene mere tid til at diskutere de spørgsmål, som de ikke umiddelbart kunne besvare⁵⁴. På holdet har børnene altså oplevet sig selv som eksperter, der har udført et effektivt, målrettet og struktureret samarbejde. De har set, hvorledes deres eget arbejde og fælles indsats har båret frugt, og må derfor siges både at have oplevet en stor tilfredsstillelse og fået selvtillid i kraft af deres deltagelse.

Børnenes venner har rost dem for at være kommet så langt. Klassekammeraterne har fundet det sejt, at børnene repræsenterede klassen i quizzen og ofte heppet på holdet, lavet kampråb eller særlige klappe- og stamperytmer. Endelig har de har oplevet en stor opmærksomhed fra lærere og familie: på skolen har man lykønsket dem, og deres forældre har udvist dem en stor interesse og opbakning ved blandt andet at rådgive dem i taktik og ved selv at deltage i finalen i Odense. I de mindre provinsbyer har byens handlende ydet sponsorater, eksempelvis i form af busture til byen hvor quizzen blev afholdt, og lokalaviserne har bragt notitser om holdet. Børnene har altså været genstand for venners, forældres, læreres og lokalsamfundets anerkendelse, beundring og respekt. Børnene har dog også oplevet en anden side af medaljen. De fortæller, at deres klassekammerater kan blive sure eller skuffede, hvis børnene svarer forkert på et spørgsmål. Endvidere har nogle været misundelige over, at det kun var holdet der vandt præmier samt fik serveret et særligt traktement i form af sodavand og kiks. Der opstod altså også nogle negative reaktioner på holdets deltagelse i quizzen.

Men kan anskue dette som en problematik ved quizzen, idet det kan være med til at give børnene på holdet en dårlig oplevelse. I den forbindelse kan det diskuteres, om quizzens design burde justeres i form af at nedtone særbehandlingen samt forberede såvel børn som lærer grundigt på de eventuelle negative reaktioner, der kan opstå i forbindelse med en konkurrence. Her fortæller børnene dog, at deres klasselærer har angivet tydelige retningslinjer for hvordan klassekammeraterne skal opføre sig. Der må eksempelvis ikke buhes af holdene eller snakkes mens de andre hold

⁵² Quizrunderne er foregået et andet sted end på skolen og ofte i en anden by.

⁵³ Typisk har der på holdene været et enkelt barn, der vidste noget om det hele, kunne besvare de fleste spørgsmål og derfor fungere som bagstopper for holdet.

⁵⁴ Her kan en finte være at bede om at få spørgsmålet gentaget, så de på den måde vinder mere tid. Noget børnene ofte beskylder børnene på de andre hold for at gøre.

besvarer spørgsmål. Klasselæreren har altså allerede påtaget sig en social formidlende rolle i forhold til quizen. Børnene selv fortæller, at de nogle gange har foræret deres sodavand til klassekammeraterne, hvorved de selv har søgt at udligne forskelsbehandlingen, endvidere foreslår de, at alle i klassen skal have præmier. Såvel børn som lærer syntes altså selv at have forudset samt forsøgt at håndtere de negative reaktioner.

Dog viser børnenes udsagn, at det ikke har forhindret dem i at opstå. Samtidig synes børnene på holdet ikke at være videre påvirkede af dem, idet deres helhedsindtryk af quizen, som beskrevet, er meget positivt. Man kan da også anskue de negative reaktioner som et udtryk for en naturlig og impulsiv reaktion, der viser, at klassekammeraterne blot lever sig ind i quizen med liv og sjæl og derfor ikke kan undgå at udtrykke deres uforbeholdne glæde eller skuffelse.

Formålet med quizen er blandt andet, at børnene på holdet, altså læserne, sættes i spil som rollemodeller for andre børn. Iscenesættelsen og særbehandlingen af holdet fra arrangørernes side sætter i sig selv børnene op på en piedestal, hvorved de kan siges at skabe rollemodeller på et visuelt plan for de øvrige børn. I den forbindelse synes klassekammeraternes beundring, respekt samt ovennævnte reaktioner at vise, at rollemodellen også skabes i disses egen opfattelse af holdet. Rollemodellen etableres altså både på et eksternt og internt plan.

Børnene synes dog allerede at have position af rollemodeller. Den generelle procedure ved udvælgelsen af holdet har været, at de, der havde lyst, som selv syntes at de læste meget og havde en stor viden stillede op som kandidater, hvorefter klassekammeraterne stemte på dem, som de fandt bedst kvalificerede til at repræsentere dem. Børnene på holdet har altså både turdet og haft lyst til at stå frem overfor deres klassekammerater, som omvendt har fundet dem kvalificerede og kompetente som klassens repræsentanter. De kan derfor karakteriseres som selvsikre, selvstændige børn med et højt selvværd. Set i dette lys har quizen ikke sat læseren i spil som rollemodel, men i stedet fremhævet en særlig dimension ved allerede eksisterende rollemodeller: at de er læsere.

3.4. Opsummering

Børnene der deltager i interviewundersøgelsen læser meget i kraft af at læse mange og lange bøger. De kan lide at læse, fordi bogen giver dem mulighed for få oplevelser uden at skulle bevæge sig et sted hen, mulighed for at danne sig egne billeder i hovedet af personer og steder, og fordi bogen kan læses når som helst og hvor som helst. Endelig ser de et nytte- og dannelsesaspekt ved bogen, idet læsningen giver dem en viden og nogle kompetencer, som de kan anvende i andre sammenhænge. Børnene synes dermed at udvise en særlig kærlighed til bogen som medie.

De får primært inspiration til deres læsning via venner, familie og via egne interesser og præferencer. Blandt børnenes klassekammerater er læsning en accepteret interesse, og for børnene selv er det noget der skaber kontakt til og smeder venskaber med andre læsere.

Børnenes forældre spiller en stor og aktiv rolle i forhold til læsningen, idet de forærer børnene bøger og tager dem med i boghandlen eller på biblioteket. Deres forældre har typisk også taget dem med på biblioteket da de var mindre, noget der har givet dem et godt kendskab til konventioner omkring biblioteksbesøg og -brug. Endvidere har næsten samtlige børn fået læst højt af deres forældre, da de var mindre. Også skolen, klasselæreren og biblioteket spiller en stor rolle i forhold til læsningen. På skolen oplever børnene, at man via forskellige initiativer sætter fokus på netop læsning og bøger. Såvel skole- som børnebibliotekaren er en stor inspirationskilde for børnenes læsning, noget der dog beror på en god kontakt og dialog, at den givne bibliotekar viser barnet interesse samt selv er en aktiv og opdateret læser. Endelig er børnene flittige besøgende på folkebiblioteket. De foretrækker dette frem for skolebiblioteket, idet det yder dem en særlig høj service og ekspertise omkring bøger.

Børnene mener, at det centrale for et initiativ, der skal skabe opmærksomhed omkring boglæsning er, at det synliggør de kompetencer, som man opnår ved at læse bøger: viden og klogskab, og at det afholdes på et bibliotek. Ofte henviser de direkte til Smart-Parat-Svar-quizen som et eksempel. Børnene har haft en meget positiv oplevelse af at medvirke i quizen. De har oplevet tilfredsstillelse og fået selvtillid ved at se hvordan de via eget arbejde og fælles indsats har vundet quizzens runder. Endvidere har deres nære miljø og sociale relationer vist dem stor anerkendelse, beundring og respekt. I quizen danner børnene på holdet rollemodeller for andre børn på både et eksternt og et internt plan. De dannede dog også rollemodeller inden deres deltagelse, idet de kendetegnes ved at være selvstændige, selvsikre børn med et højt selvværd. Quizen synes derfor ikke at iscenesætte læseren som rollemodel, men i stedet at fremhæve en særlig dimension ved eksisterende rollemodeller: at de er læsere.

Sammenfattende kan det siges, at børnene har stor lyst til at læse og nærer en særlig kærlighed til bogen som medie. De oplever opbakning og interesse for læsning og bøger hos deres venner, forældre samt på skolen og får inspiration til deres læsning via disse samt via skole- og folkebibliotekaren. Endelig er de flittige brugere af folkebiblioteket, idet det bedst imødekommer deres krav som læsere.

4. Konklusion

Man kan ud fra behandlingen af spørgeskema- og interviewundersøgelsen konkludere, at de børn der deltager i Smart-Parat-Svar-quizzen alle er særligt læsende børn. De læser oftere i deres fritid end andre børn, bruger mere tid på at læse end tid på andre medier og opfatter sig selv som særdeles kompetente læsere. De børn der deltager på et hold i quizzen kan betegnes som ekstremt læsende børn. Noget der blandt andet giver sig udtryk i kraft af, at de, modsat de børn der deltager i spørgeskemaundersøgelsen, alle er flittige brugere af folkebiblioteket og har høje forventninger til dettes serviceniveau, ekspertise og bogudvalg.

Børnenes læsning er en accepteret interesse blandt deres venner, og de finder inspiration til deres læsning via personer og relationer i deres nære omgivelser. Deres egne interesser og præferencer spiller dog også en stor rolle. Noget der i spørgeskemaundersøgelsen kommer til udtryk via en angivelse af "mig selv" som inspirationskilde. Børnene i interviewundersøgelsen uddyber dette ved at fortælle, at de finder bøger ud fra deres egne interesser samt ved at udvise en særlig kærlighed til bogen som medie.

Fælles for børnene er, at både skole og forældre spiller en stor rolle i forhold til deres læsning. De anser klasselæreren og skolebibliotekaren som en stor inspirationskilde, det er klasselæreren, der har tilmeldt klassen Smart-Parat-Svar-quizzen og endelig fortæller børnene i interviewundersøgelsen om flere læseinitiativer i skoleregion. Samtlige børn har fået læst højt derhjemme, da de var mindre. Noget der har betydning for, at de nu selv læser i deres fritid. Endvidere fortæller de interviewede børn, at deres forældre har taget dem med på biblioteket, da de var mindre, hvilket har givet dem kendskab til konventioner omkring biblioteksbesøg og -brug, at de stadig tager dem med på biblioteket, at de forærer dem bøger og er med til at give dem inspiration til deres læsning.

Sættes der, ud fra ovenstående, fokus på hvad, der har gjort børnene i undersøgelsen til læsende børn, tegner der sig en kombination af følgende 3 faktorer:

Institutionelt miljø: Børnene oplever opbakning, fokus på og engagement i bøger og læsning på deres skole og hos deres klasselærer. Skole- og folkebibliotekaren er en stor inspirationskilde for deres læsning, og de er flittige brugere af skole- og folkebiblioteket.

Privat miljø: Børnene oplever opbakning til at læse, får inspiration til deres læsning og ser en interesse for bøger hos deres forældre. Hos deres venner er læsningen enten en accepteret interesse eller en interesse, som de deler med dem.

Egen lyst og prioritering: Børnene udviser selv en interesse i at læse, de vælger bogen og læsningen frem for andre medier og aktiviteter og i deres valg af bøger opfører de sig både selvstændigt og lystbetonet.

Man kan anskue angivelsen af det institutionelle og private miljø som værende et naturligt resultat af, at der i undersøgelsen spørges ind til børnenes forhold til netop disse miljøer. Noget der antyder en forudgående antagelse om, at disse har indflydelse på deres læsning.

De beskrevne faktorer må dog ikke udelukkende ses som konstruktioner, der er formet og farvet af undersøgelsens design. Det skal understreges, at både spørgeskema- og interviewundersøgelsen er foretaget i forhold til levende individer, børn, der har haft fri mulighed for at be- og afkræfte sådanne antagelser. Eksempelvis viser børnenes svar, at de ikke anvender 4 navngivne hjemmesider med en decideret litteraturformidlende funktion. Angivelsen af det institutionelle - og private miljø skal derfor også ses som børnenes bekræftelser på antagelsen om, at disse miljøer spiller en stor rolle for deres læsning. Ved endvidere at angive "mig selv" som inspirationskilde, en svarmulighed som ikke fremgår af spørgeskemaet, samt ved i interviewene at beskrive hvor stor en betydning deres egen interesse har for deres læsning tilføjer børnene så at sige selv den tredje faktor til de ovennævnte to: den angivne "Egen lyst og prioritering".

Ud fra dette må det konkluderes, at Smart-Parat-Svar-quizen synes målrettet netop disse børn, idet initiativet bygger på et samarbejde mellem samt et engagement i læsning og bøger hos både det institutionelle miljø (skolen og biblioteket) og børnene selv (egen lyst og prioritering). Samtidig viser undersøgelsen, at også det private miljø (forældre og venner) spiller en stor rolle i forhold til børnenes læsning og deltagelse i quizen, idet man her både giver dem inspiration til deres læsning og på forskellig vis bakker dem op i deres deltagelse. I Smart-Parat-Svar-quizen indgår de tre faktorer altså i et udbytterigt samspil.

Dette synes dog samtidig at vise, quizen fortrinsvist henvender sig til de børn der i forvejen har lyst til at læse og allerede oplever en opbakning til at læse fra såvel institutionelt - som privat miljø. Som en følge af dette kan man mene, at quizen hverken henvender sig til eller får fat i de børn, som ikke har lyst til at læse og som ikke oplever en opbakning fra institutionelt – og privat miljø til at læse.

Da undersøgelsen er udført sideløbende med afholdelsen af Smart-Parat-Svar-quizen i 2006, hvorfor den har et kort, tidsbegrænset perspektiv, og da både spørgeskema- og interviewundersøgelsen kun er udført i forhold til de børn, der var tilmeldt eller deltog på et hold i quizen, er det ikke muligt at sige, om quizen har eller på sigt vil få en indvirkning på andre og ikke-læsende børns læsevaner, det være sig såvel i klassen, på de deltagende børns skole, blandt deres venner eller hos børn på andre skoler i byen. Man kan heller ikke indkredse, om og i så fald hvordan den rollemodel som børnene danner i quizen har betydning for andre børns læsevaner. For at få svar på dette kunne det være interessant at opfølge undersøgelsen med en ny undersøgelse, hvor der sættes fokus på dette.

Der ligger selvsagt en stor udfordring i at henvende sig til og skabe opmærksomhed omkring boglæsning hos børn, hvor læsningen hverken er prioriteret i det institutionelle - eller private miljø,

og hvor børnene selv ikke udviser en egen lyst til at læse. Man kan dog få en fornemmelse af, hvor man burde starte ved at fokusere på det, som børnene i interviewundersøgelsen selv peger på som værende af stor betydning, nemlig at vise andre, at man er klog. For børnene i undersøgelsen er der stor præstige i at være klog. Hvis man går ud fra, at dette gælder for børn generelt, læsere som ikke-læsere, må det centrale for litteraturformidling i forhold til ikke-læsende børn på dette alderstrin være en kommunikation, synliggørelse og iscenesættelse af, at man bliver klog af at læse bøger. Med andre ord, at det pågældende initiativ lader klogskaben være det der ”sælger” bogen og dermed forhåbentlig også en kommende interesse for og lyst til at læse.

Litteraturliste

- Bille, Trine : *Tal om børnekultur*, Børnekulturens netværk (2006)
- Drotner, Kirsten : *Medier for fremtiden, børn, unge og det nye medielandskab*, Høst & søn (2001)
- Jørgensen, Per Schultz og Kampmann, Jan (red) : *Børn som informanter*, antologi udgivet af Børnerådet (2000)
- Kofod, Anne
Sørensen, Niels Ulrik : *Unge og biblioteker*, rapport udarbejdet af Center for Ungdomsforskning for Roskilde Bibliotek (2006)
- Kvale, Steinar : *InterView. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, Hans Reitzels Forlag, 1994
- Steffensen, Anette og Weinreich, Torben : *Børn læser bøger. Læsevaner, læsefærdighed og højtlesning*, Roskilde universitetsforlag, Center for Børnelitteratur (2000)
- Steffensen, Anette og Weinreich, Torben : *Den dyrebare tid. De 14-15-åriges læsevaner*, Roskilde universitetsforlag, Center for Børnelitteratur (2001)
- Weinreich, Torben : *Bøger kan brænde*, Danmarks Lærerhøjskole (1996)
- Weinreich, Torben : *Børnelitteratur mellem kunst og pædagogik*, Roskilde Universitetsforlag (2004)

Nina Christensen: Formidlingsmæssige perspektiver i undersøgelsen ”Hvad skaber en lystlæser?”

Indledning

Ved afslutningen af de gruppeinterview, der blev lavet i forbindelse med undersøgelsen ”Hvad skaber en lystlæser?” spurgte interviewerens børnene, om der var noget, de ville tilføje. I resuméet af samtalerne lød svaret fra børnene i en af grupperne:

”Du skal anbefale andre børn at læse, det skal du skrive i undersøgelsen. Man bliver også bedre til at stave ved at læse – det er godt at kunne, når man selv skriver, og man lærer mange nye ord og bliver god til at formulere sig, man lærer, hvordan man kan skabe forskellige stemninger, [man bliver] god til at danne forskellige billeder i hovedet (...). Man bliver bedre til en masse ting.”

Børnene giver også udtryk for, at når de læser, kan de selv bestemme, hvordan personer ser ud, og de peger dermed på, at de ser læsning både som en kilde til viden og som et middel til at udvikle deres egen fantasi og kreativitet i forhold til tekster. Dette er interessant, bl.a. fordi der i diskussioner om formidling af skønlitteratur har hersket en tradition for at skelne mellem to former: på den ene side formidling af skønlitteratur med et pædagogisk eller vidensformidlende formål, og på den anden side formidling af skønlitteratur med et kulturformidlende og/eller rekreativt formål. Disse to modsætninger er i en række sammenhænge blevet knyttet til faggrupper og institutioner ud fra en forestilling om, at lærere og skolebibliotekarer formidler skønlitteratur med en pædagogisk hensigt via folkeskolen og skolebiblioteket, mens folkebibliotekarer formidler skønlitteratur til børn med en kulturformidlende hensigt via folkebiblioteket. Denne modsætning har til en vis grad været under indflydelse af, at skoler og skolebiblioteker hører under Undervisningsministeriet og folkebibliotekerne under Kulturministeriet.

Sådanne modsætninger er i dag under opløsning også inden for de nævnte institutioner, og en lang række forhold i vore dages samfund peger på, at modsætningerne må anses for at være forældede, og at det i en række sammenhænge ikke forekommer konstruktivt at opretholde en skarp skelnen mellem henholdsvis ”lystlæsning”/fritidslæsning og læsning med henblik på at få eller formidle viden. Medieforsker Kirsten Drotner skriver i et bredere børnekulturelt perspektiv:

”Skal man øge kvaliteten i børnekulturformidlingen, er vejen frem måske ikke at definere børnekultur som modsætning til læring og undervisning (...). Derimod er der stærkt brug for at specificere forskellige former for læring i børnekulturen, ligesom der er et stort behov for at relatere disse læringsformer til forskellige formidlingsbegreber (...).” (Drotner, s. 13)

Kirsten Drotner beskriver i samme artikel, hvorledes der i vor tid er tendens til, at kulturformidling tager udgangspunkt i modtageren og dennes behov, og dermed også en tendens til i formidling til børn at tage udgangspunkt i, at børn ikke er passive modtagere, men aktive deltagere i en dialog med voksne.

Fokus på dialogen mellem børn og voksne er også karakteristisk for den landsdækkende quiz Smart-Parat-Svar, som Gentofte Bibliotekerne arrangerer med midler fra den tværministerielle Læselyst-kampagne. Den empiriske undersøgelse, som Center for Børnelitteratur foretog i forbindelse med quizen i 2006, har i forlængelse heraf fokus på barnet og børns egen opfattelse af, hvad der har fået dem til at blive lystlæsere.

Overordnet om undersøgelsen

Gentofte Bibliotekerne søgte i 2005 Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker om midler under projektoverskriften ”Bibliotekernes betydning for børns læsning”. Før ansøgningen blev Center for Børnelitteratur spurgt, om centeret ville gennemføre en empirisk undersøgelse af, hvorvidt Gentofte Bibliotekernes formidlingsinitiativer virker efter hensigten. Center for Børnelitteratur og Gentofte Bibliotekerne besluttede i fællesskab, at undersøgelsen skulle tage udgangspunkt i Smart-Parat-Svar-quizen.

Smart-Parat-Svar-quizen har bl.a. til formål at sætte fokus på de meget læsende børn for derigennem at skabe læsende rollemodeller. I forlængelse heraf var det nærliggende, at den empiriske undersøgelse skulle forsøge at dokumentere, om de deltagende børn rent faktisk var rollemodeller, i den forstand at de læste meget, og i bekræftende fald at få dokumenteret børns opfattelse af hvorfor de var blevet flittige læsere.

Torben Weinreich udarbejdede et koncept for undersøgelsen, hvoraf det fremgik, at målet med undersøgelsen var at ”tegne et billede af de mest aktive og interesserede boglæsere i 11-12-års alderen”. Undersøgelsen bestod af en spørgeskemaundersøgelse blandt 399 af de børn, der gik i klasser, som deltog i quizen, og af interviews med seks af de deltagende hold, deriblandt vinderholdet. I interviewene blev der lagt vægt på 1) muligheden for at skabe rollemodeller for børn i

forbindelse med boglæsning, og 2) hvilke muligheder de adspurgte så for at skabe opmærksomhed om boglæsning, herunder bibliotekets rolle i den forbindelse. Undersøgelsens resultater er detaljeret beskrevet i Henriette Romme Lunds rapport.

Professor Torben Weinreich var tilknyttet projektet som konsulent, undersøgelsen blev gennemført af cand.mag. Henriette Romme Lund, og centerleder Nina Christensen var centerets koordinator under forløbet.

I det følgende skal der reflekteres over børnenes udsagn om, hvorfor de blev lystlæsere, særligt i forhold til hvilken betydning forskellige formidlere har haft. Formidlingen fra barn til barn og fra skole- og folkebibliotekar, familiemedlemmer og lærere til barn vil blive diskuteret, og afslutningsvist skal mulige formidlingsmæssige konsekvenser af undersøgelsen kommenteres i et fremadrettet perspektiv.

Børnenes selvopfattelse som læsere og litteraturformidlere

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen kan man i kort form konkludere, at *de børn, som går i klasser, der deltager i quizen* i forhold til børn i tidligere sammenlignelige undersøgelser:

- læser oftere i deres fritid,
- bruger skolebiblioteket i samme grad som børn i tidligere undersøgelser, men bruger folkebiblioteket mindre,
- oftere har fået læst højt hjemme.

De klasser, der er med i quizen, er altså de læsende børn og de børn, der har en tradition for at læse med hjemmefra. Ser man på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen nærmere på *de børn, der kommer på et hold til quizen*, ser man, at de:

- får inspiration til deres læsning fra kammerater, familie, lærere og bibliotekarer,
- i mindre omfang får inspiration fra nettet eller elektroniske medier,
- bruger mere tid på at læse og mindre tid på at se tv og spille computer end børn generelt,
- i høj grad opfatter sig selv som gode læsere.

Gennem *interviewundersøgelsen med de seks udvalgte hold* får man et nærmere indblik i børnene og deres opfattelse af, hvorfor de kan lide at læse. De svarer bl.a., at de kan lide at læse:

- fordi bogen giver dem mulighed for oplevelser, uden at de skal bevæge sig noget sted hen,
- fordi de kan danne sig deres egne billeder af personer og steder,
- fordi de kan have bogen med sig overalt,
- fordi man selv kan bestemme, hvornår man skal starte og slutte.

Disse udsagn peger på, at børnene sætter pris på den fleksibilitet, der er i mediet, og at de oplever, at det er et medie, de selv har indflydelse på. Dette er tankevækkende i forhold til, at bogen ved forskellige lejligheder bliver omtalt som et statisk eller ufleksibelt medie i forhold til elektroniske medier, der har højere grad af brugerindflydelse (fx Jessen 2006, s. 24). Som det fremgår af det indledende citat lægger børnene også stor vægt på, at de bliver klogere af at læse, og en af drengene anbefaler ifølge resumeet af samtalerne ligefrem voksne at bruge dette faktum som en formidlingsstrategi, da gruppen bliver spurgt om, hvad man kunne gøre for at få børn til at læse mere:

”En dreng siger, at han ikke tror, at man bare kan få dem, der ikke læser så meget, til at læse ved at sige, at det er sjovt. De har jo prøvet at læse, og de synes IKKE, det er sjovt. Måske man kunne sige, at ”hvis du læser en masse, så bliver du klog”, eller ”du bliver rigtig god til at læse ved at læse.”

Dette kan måske ses i lyset af, at børnene i høj grad lægger vægt på de kompetencer, de oplever, at de får gennem læsning. Ifølge egne udsagn mener de som nævnt indledningsvist at de bliver bedre til at læse højt, bedre til at stave, får udvidet deres ordforråd, lærer om en fortællings forløb og opbygning og at de i det hele taget får mere viden.

Det er også bemærkelsesværdigt, i hvor høj grad børnene ser sig selv og hinanden som litteraturformidlere. De nævner, at de gerne lytter til hinandens anbefalinger, og at det er ”sjovere selv at finde bøger, som man kan anbefale andre” end at bruge elektroniske hjælpemidler. Dette kunne være et tegn på, at børnene ved at finde bøgerne selv kan vise en uafhængighed af og selvstændighed i forhold til at bede voksne eller medier om hjælp. Læsningen af de samme bøger og indbyrdes anbefalinger er ligeledes med at skabe et fællesskab – som nogle af børnene siger: ”Det handler også meget om, hvad der er ”in” at læse, det man har hørt at andre læser, og så man også selv gerne vil læse”..

Børnene i interviewundersøgelsen fremtræder i det hele taget som selvstændige, reflekterede og vidende børn – til en vis grad også i deres egen selvforståelse. De oplever, også gen-

nem quizen, at blive bekræftet i, at de ved meget om bøger. Derfor stiller de også krav til den litteraturformidling, de møder på skole- og folkebiblioteket.

De læsende børn og formidlingen på folke- og skolebiblioteker

Børnene i interviewundersøgelsen ytrer sig overvejende positivt om deres oplevelser med biblioteker og bibliotekarer. De forholder sig til skole- og folkebibliotekaren både som person og som kilde til viden. Nogle siger fx, at de synes, at bibliotekaren på deres bibliotek er meget sød og hjælpsom, én nævner, at han har et rigtig godt forhold til børnebibliotekaren, og andre siger, at de synes, det er mere udbytterigt at spørge bibliotekaren om hjælp end at bruge computeren. Et af de krav de stiller til biblioteket er, at der skal være en god bibliotekar, der kan finde en god bog. De oplever, at bibliotekaren lytter til deres ønsker, interesser og præferencer og giver udtryk for, at de ”gode” bibliotekarer er dem, som har en stor viden om bøger, blandt andet i kraft af at have læst dem selv. Udsagnene kan tolkes i retning af, at de meget læsende børn efterspørger en fagperson, der kan og vil i dialog med dem som læser til læser ud fra en gensidig respekt for hinandens viden og læsning.

De ”dårlige” bibliotekarer er for børnene dem, der virker irriterede over at blive spurgt, dem der tysser på dem, og dem der fx lader voksne springe dem over i køen. Dette kunne man tolke i forlængelse af børnenes selvopfattelse: Det generer dem at blive behandlet anderledes end voksne, hvilket bl.a. understøttes af udsagn, der peger på, at de respekterer visse voksne, men ikke alle. De kritiserer fx de dommere, der var for milde og dem der ikke var gode nok i deres optik.

Det har ifølge de interviewede børn betydning for deres brug af biblioteket, hvor stor afstand der er til det. De, der bor tæt på biblioteker, kommer der ofte, og de mener, at det er en fordel ved skolebiblioteket, at de selv er tæt på det i kraft af skolen. De mener også, deres forældre har stor betydning for, hvor ofte de besøger biblioteket, fordi forældrene tager dem med. I forlængelse heraf mener de også selv, at det har betydning for deres nuværende brug af biblioteket, at deres forældre tog dem med derhen, da de var små, bl.a. fordi de dermed har lært regler og normer på biblioteker at kende. Børnene giver udtryk for, at folkebiblioteket har et større, bedre og mere aktuelt udvalg af bøger til fritidslæsning og en bedre service i forhold til fx at få reserverede bøger hjem.

Forældre, kammerater og lærere som litteraturformidlere

De interviewede børn giver udtryk for, at forældrene har haft betydning for, om de er blevet lystlæsere. De meget læsende børn har fx ofte fået bøger forærende, er blevet taget med i boghandlen og på biblioteket, forældrene har læst højt for deres børn, interesserer sig selv for bøger og bakker i det hele taget op om børnenes læsning, herunder deres deltagelse i SmartParatSvar. En meget stor del af

børnene i spørgeskemaundersøgelsen peger på deres mor som den person, de får inspiration fra. Det lader til, at også forældre for de meget læsende børn har og har haft en vigtig rolle som litteraturformidlere. Børnenes udsagn peger i retning af, at de meget læsende børn til en vis grad er bevidste om, at de i hjemmet er blevet socialiseret til læsning gennem meget læsende forældre: De har fået bøger, de er blevet taget med derhen, hvor man køber og låner dem, og de har lært normerne og den orden der hersker på bibliotekerne at kende. I parentes bemærket betyder dette ikke, at de ukritisk overtager disse normer: Nogle sætter fx spørgsmålstegn ved det fornuftige i at opstille bøgerne alene efter alfabetet – de foretrækker genreopdelinger.

Børnene fortæller i interviewene om aktive lærere, der har fokus på læsning. Dette kan ikke undre, eftersom det også er lærerne, der har fået dem med i SmartParatSvar – det interessante er her børnenes opfattelse af sådanne initiativer. Børnenes udsagn peger på, at der i skolerne finder en lang række læsefremmende initiativer sted, fx læseuger, emneuger, krav om daglig læsning, udarbejdelse af anmeldelser. De nævner, at læsning i skolen nogle gange giver inspiration til læsning i fritiden, og nogle børn giver udtryk for gode erfaringer med, at deres klasselærer anbefaler dem bøger – som en af pigerne siger om sin klasselærer: ”nogle af mine yndlingsbøger er nogle, hun har vist mig”.

Børnenes oplevelse af Smart-Parat-Svar-quizzen

De interviewede børn giver alle udtryk for, at de har syntes, det var sjovt at være med i SmartParatSvar-quizzen. Beskrivelsen af deres oplevelse peger i retning af, at de ikke selv opererer med et groft skel mellem leg og læring. På den ene side opfatter de quizzen som en leg, men de har samtidig forberedt sig og ”læst op” på emner fra runde til runde. De har også oplevet, at de skulle samarbejde omkring deres deltagelse, de har fået øget opmærksomhed, anerkendelse og respekt fra venner, familie og kammerater i kraft af deltagelse, men nogle har også oplevet, at klassekammerater blev sure, hvis de svarede forkert. Spørger man i retning af børnenes oplevelse af quizzen som litteraturformidling, svarer børnene bl.a., at

- de mener, det er vigtigt, at quizzen er blevet afholdt på biblioteker, fordi det har fået børn der normalt ikke kommer på folkebiblioteket til at komme der,
- quizzen har vist de andre børn, at ”man bliver klog af at læse”,
- synliggørelsen af viden og klogskab er central i forbindelse med quizzen.

Det er naturligvis ikke muligt at generalisere ud fra sådanne udsagn. De skal ses i den kontekst, at børnene har oplevet at vinde netop i kraft af deres viden og dermed opleve anerkendelse. For den udenforstående iagttager er det alligevel bemærkelsesværdigt, at børnene i så høj grad *også* fokuserer på læsning som kilde til viden.

Overvejelser over modtagerorienteret formidling på baggrund af resultaterne fra undersøgelsen

Opsummerende kan man sige, at de meget læsende børn giver udtryk for, at de mener, det har haft betydning for, at de er blevet flittige læsere, at de har gode erfaringer med:

- selv at formidle litteratur til kammerater og få bogtips fra kammerater,
- at have forældre der aktivt formidler litteratur,
- at have oplevet imødekommende bibliotekarer, som har en viden børnene gerne ville have (kendskab til bøger), og som har behandlet dem med respekt,
- at have haft lærere, der har iværksat forskellige initiativer med læsning,
- at have deltaget i en læsefremmende kampagne.

Det er på denne baggrund, Henriette Romme Lund i undersøgelsen konkluderer, at den tyder på, at lystlæsere skabes i et samspil mellem faktorer omkring hjemmet, institutioner og individ. Udsagnene i interviewene peger desuden i retning af, at de – også støttet af deltagelsen i Smart-Parat-Svarquizen – opfatter sig selv og hinanden som vidende og belæste børn, og at de er bevidste om, at de også har tilegnet sig denne viden gennem læsning. Børnenes egne udsagn tyder altså ikke på, at de ser en modsætning mellem at læse af lyst og læse for at blive klog. Tværtimod finder man udsagn, der peger i retning af, at det er lystfyldt og giver dem selvtillid, at de føler sig kloge.

Sådanne udsagn kan være perspektivrige i forhold til overvejelser over formidling til visse grupper af børn. Kirsten Drotner knytter i førnævnte artikel en modtagerorienteret formidling til en opfattelse af børn som ”primært emotionelle væsener, der behøver følelsesmæssig stimulering og sansemæssige oplevelser” (Drotner, s. 12). Imidlertid kunne undersøgelsen ”Hvad skaber en lystlæser?” pege i retning af, at en modtagerorienteret formidling kan tage udgangspunkt i, at nogle børn *også* opfatter sig som reflekterende væsener, der behøver intellektuel stimulering.

Et spørgsmål kunne i den forbindelse være, om disse meget læsende børn, der fortrolige med biblioteket reelt kræver en anden form for formidling end voksne biblioteksbrugere. Børnenes ytringer kan tolkes i retning af, at det dialogbaserede møde omkring litteratur, de ønsker og til

en vis grad forventer, i høj grad ligner det, en voksen bruger kunne forvente. Forskellen ligger måske primært i, at forventningen ikke altid bliver opfyldt, fx ved at voksne får forret, og så naturligvis i at de forventer, at bibliotekaren ved noget om det, der interesserer børnene: nemlig bøger for dem.

Modtagerorienteret formidling i relation til formidlingen via Smart-Parat-Svar

For den udenforstående er det et tankevækkende at se sådanne overvejelser i relation til Smart-Parat-Svar-quizzen. Udgangspunktet for quizzen er den viden om børnelitteratur, som de bibliotekarer der stiller spørgsmålene har. Men det er naturligvis nødvendigt for bibliotekaren at sætte denne viden i relation til en forventet viden blandt de deltagende børn. Gennem spørgsmålene bliver den viden om børnelitteratur, som bibliotekaren *selv* har fået ved at læse synlig, og samtidig tegner spørgsmålene et billede af bibliotekarernes viden om børn og deres læsning. I selve quizzen mødes børnene således af en forventning om, at de ved noget, og den viden, bibliotekarerne, de selv, deres hold og de andre hold har, bliver synlig. Det er karakteristisk, at børnene i interviewene tit spørger interviewereren, om hun synes, at børnene på de andre hold er kloge. Man kan på den baggrund hævde, at quizzen iscenesætter og retter opmærksomheden mod muligheden for en litteraturformidling, der bygger på, at bibliotekarer på den ene side ved, at nogle børn læser meget og ved meget om litteratur, og at børn på den anden side ved, at nogle bibliotekarer ved meget om litteratur, og om hvad der interesserer børnene.

Bredere formidlingsmæssige perspektiver i undersøgelsen

Som Henriette Romme Lund påpeger i sin konklusion på undersøgelsen, henvender Smart-Parat-Svar-quizzen sig til de børn, der i forvejen læser og oplever opbakning institutionelt og privat, og hun peger på, at der ligger en udfordring i formidling, der retter sig mod de ikke i forvejen læsende børn. En mulighed for at nå dem er ifølge hende at henlede også de mindre læsende børns opmærksomhed på læsning som en mulighed for at erhverve sig viden.

Skulle man afslutningsvist forsøge at komme med perspektiver også i forhold til, hvordan man kan støtte de børn, der ikke er flittige læsere, kan man påpege følgende: Undersøgelsen viser, at flittige læsere ofte kommer fra læsende hjem. Der ligger derfor en stor udfordring i at udtænke formidlingsstrategier i forhold til de hjem og de forældre, der ikke har tradition for læsning. Børnene i undersøgelsen giver udtryk for, at det har haft betydning for dem, at deres forældre tog dem med på biblioteket og lærte dem regler og normer på biblioteker at kende. Bibliotekerne må derfor overveje, hvordan de kan medvirke til at give børn, hvis forældre ikke introducerer dem til biblioteket, de samme muligheder som børn af læsende familier. Ligeledes peger børnenes ud-

sagn på, at lærere og skoler har indflydelse på, om børn bliver flittige læsere. De børn, der deltager i quizzen, er de børn, der er heldige at have en engageret lærer med kræfter og overskud til at deltage i aktiviteter. Igen vil sådanne engagerede lærere måske især have betydning for børn, der kommer fra hjem hvor der læses mindre. Hvor Smart-Parat-Svar-quizzen i udgangspunktet havde til formål at iscenesætte læsende børn og rette fokus mod dem, så er et biprodukt af undersøgelsen af de meget læsende børns læsevaner, at den påpeger vigtigheden af, at børnene har læsende *voksne* rollemodeller: at de møder voksne lystlæsere – hjemme eller på skoler og biblioteker.

I et bredere perspektiv skal der i forlængelse af rapporten afslutningsvist lyde en opfordring til, at de parter, der forholder sig til litteraturformidling til børn, retter opmærksomheden mod en række områder, hvor formidlingen både til de meget læsende børn og de mindre flittige læsere med udbytte kan udvikles:

- børn/kammerater som litteraturformidlere,
- forældre som litteraturformidlere,
- betydningen af voksne professionelle læsere som rollemodeller og ikke mindst som ligeværdige dialogpartnere for børnene,
- læsning ikke kun i et ”lystlæsnings”-perspektiv, men også læsning som kilde til viden,
- mulighederne for udvikling af den faglige udveksling mellem folkeskolelærere, skolebibliotekarere og folkebibliotekarere også i forhold til litteraturformidling til børn,
- sikring af at voksne professionelle læsere og litteraturformidlere – folkeskolelærere, skolebibliotekarere, folkebibliotekarere – har de uddannelses- og efteruddannelsesmæssige forudsætninger for at levere den kvalificerede dialog om bøger, som børnene efterspørger.

Referencer:

Drotner, Kirsten: "Formidlingens kunst. Formidlingsbegreber og børnekultur". I: *Når børn møder kultur. En antologi om formidling i børnehøjde*. Khb.: Børnekulturens Netværk, 2006, s. 8-15

Nyboe, Lotte og Kirsten Drotner: "Når børn stiller spørgsmål: En analyse af kommunikationen i det fysiske børnebibliotek og på *Spørg Olivia – en spørgetjeneste for børn på nettet*". Center for Børne- og ungdomsmedier, Syddansk Universitet, 2006

Jessen, Carsten: "Det bedste er, at man selv kan gøre noget". I: *Når børn møder kultur. En antologi om formidling i børnehøjde*. Khb.: Børnekulturens Netværk, 2006, s. 20-27

Idekatalog. Hvad skaber, karakteriserer og fastholder en lystlæser?

Forslag til strategier til fornyelse af bibliotekets formidling af litteratur og læselyst i såvel det fysiske som det virtuelle rum.

Af Berit Lærkes, Gentofte Bibliotekerne, bibliotekar og redaktør af Spørg Olivia.

En ny bruger – og lystlæserprofil

Nutidens børn ønsker at dele viden, erfaringer og oplevelser med andre på lige fod, ganske som voksne. Det oplevede bibliotekarerne bag Spørg Olivia fra første færd i deres virtuelle møder med spørgetjenestens 9 – 14 årige brugere.

Oplevelsen af at have at gøre med en ny og afgørende anderledes brugerprofil, der stillede store krav til såvel faglige som personlige kompetencer, blev bekræftet og uddybet i forskningsrapporten ”Når børn stiller spørgsmål: En analyse af kommunikationen i det fysiske børnebibliotek og på Spørg Olivia- en spørgetjeneste for børn på nettet”. (Kirsten Drotner og Lotte Nyboe, SDU).

Nu foreligger så undersøgelsesrapporten ” Hvad skaber en lystlæser”. Den dokumenterer, at den nye brugerprofil ikke bare gælder for de børn, der stiller (faktuelle) spørgsmål om alt mellem himmel og jord eller beder om hjælp til vidensøgning på nettet.

De meget læsende børn, der er lystlæserundersøgelsens fokusgruppe, kan beskrives på nøjagtig samme måde.

De nye brugere er karakteriseret ved

- at ville i dialog på lige fod med andre, de deler interesser med
- at ville være synlige
- at ville inspirere og inspireres
- at ville bidrage og inddrages

Lystlæserne i læserquizen er derudover karakteriseret ved

- at kunne lide at konkurrere
- at føle sig privilegerede, misundelsesværdige og kloge
- at være ekstroverte og aktive
- at opleve læsning som en interesse, der baner vej for venskaber, der rækker langt ud over
- selve læsefællesskabet

- at se bogen som blot ét af flere medier, der giver oplevelse

Nutidens lystlæser har med andre ord et meget positivt selvbillede. De ser ikke sig selv som hverken bogorme eller nørdere; men bare som børn med en fritidsinteresse. De føler sig på ingen måde udenfor eller kedelige i forhold til deres mindre læsende kammerater.

Men ligesom de hestegale føler sig hjemme i selskab med hestegale, uden at de nødvendigvis kun snakker om heste, så føler lystlæsere sig godt tilpas i selskab med andre lystlæsere, uden at det betyder, at de kun snakker om bøger og læseoplevelser. Ganske som i andre interessegrupper knyttes der venskaber igennem den fælles interesse. Venskaber der rækker ud over den interesse, der bragte dem sammen.

Trenden er, at man søger sammen i fælles universer og definerer fællesskaber ud fra interesser.

Hvad skaber og inspirerer en lystlæser?

Det gør - ifølge interviewundersøgelsen - andre lystlæsere, der er indstillede på et personligt møde "læser til læser".

Dette møde kan finde sted mellem:

- Kammerater
- Forældre/slægtninge og børn
- Lærer og elev
- Bibliotekar og låner

Blot skal det opleves som et møde mellem ligeværdige personer med et interessefællesskab. Det ses som særligt positivt, hvis dette interessefællesskab fører til samvær eller ligefrem venskaber, der omfatter langt mere end den fælles interesse, der var udgangspunktet.

Fokus på dialog og inddragelse.

Børnebibliotekerne skal satse på flere fronter, hvis fremtidens bibliotekstilbud skal matche den børnebrugerprofil, der er bekræftet gennem de 2 forskningsprojekter, og hvis formidling af litteratur og læselyst fortsat skal være en bibliotekarisk kernekompetence.

Det kan f.eks. ske ved

- at praktisere autentisk dialogbaseret formidling (lystlæser til lystlæser) mellem formidler og bruger i såvel det fysiske som det virtuelle bibliotek
- at der skabes rammer for møder mellem lystlæsere i såvel det fysiske som det virtuelle rum. at lystlæsernes samvær og aktiviteter gøres synlige og attraktive for andre

- at give lystlæserne lov til at glimre ved deres færdigheder. F.eks. ved at dyste indbyrdes – eller udfordre andre.
- at inddrage lystlæserne som ressourcepersoner og sparringspartnere i såvel det fysiske som det virtuelle bibliotek..

Forslag til tiltag i det fysiske børnebibliotek:

- Lad børnebibliotekets personale præsentere sig selv både fagligt og personligt på opslag i biblioteket. Da formålet med en sådan præsentation er at skabe forudsætninger for et mere personligt møde mellem formidler og bruger, skal der naturligvis først og fremmest fokus på egen læseprofil, men også gerne på andre interesser.
- Praktiser autentisk dialogbaseret formidling mellem bruger og formidler. Autentisk dialogbaseret formidling forudsætter, at der er tale om et ligeværdigt møde mellem 2 lystlæsere. At der med andre ord er tale om en sand – og ikke postuleret – interesse for dialog og udveksling af læseinspiration.
- Skab rammer for møder mellem lystlæsere ved at etablere en lystlæserklub. Klubben skal appellere til børnenes lyst og fremstå som et åbent fritidstilbud. Fokuser ikke énsidigt på bøger og læsning, men åbn mulighed for inddragelse af andre oplevelsesmedier (film, musik, spil, etc.) Husk at klubben skal signalere åbenhed og mulighed for uforpligtende samvær med mennesker, som man føler sig beslægtet med gennem fælles interesser. Stræb efter at undgå det elitære.
- Gør så vidt muligt lystlæserklubbens mødested til en integreret del af selve udlånsområdet, så klubben er synlig for potentielle deltagere. Brug f.eks. en afskærmning, der kan åbnes, når klubben ikke holder møde, og fungere som et sted, hvor alle frit kan slå sig ned.
- Synliggør lystlæserne og gør deres samvær attraktivt for andre. Lad lystlæserne præsentere sig med personlige profiler og billeder i lystlæserhjørnet. Præsenter på samme måde de medarbejdere, der er tilknyttet lystlæserklubben. Efterlad spor i lystlæserhjørnet efter møderne, som signalerer, at her er et særligt – men ikke eksklusivt – fællesskab: Ophæng f.eks. fotos fra fælles arrangementer og udflugter ude af huset. Ophæng kalender med overblik

over afviklede og planlagte. Udstil de bøger lystlæserne er i gang med at læse, de film de er i gang med at se, de spil de er ved at sætte sig ind i, osv..

- Giv lystlæserne mulighed for at markere sig i det fysiske bibliotek i forbindelse med særlige arrangementer som f.eks. læserquizzes, hvor de kan dyste indbyrdes eller med andre. Lad dem være med til at lave spørgsmål og deltage i afviklingen af lokale og/eller landsdækkende quizzes/konkurrencer.

- Inddrag lystlæserne som ressourcepersoner og sparringspartnere i det lokale fysiske bibliotek:
 - i planlægningen af biblioteks arrangementer for større børn.
 - i arbejdet med den lokale hjemmeside.
 - i nye initiativer – bed dem f.eks. starte en lokal blog for lystlæsere på bibliotekets hjemmeside.

- Intensiver samarbejdet mellem forældre, daginstitutioner, skoler og biblioteker:

De interviewede børn i undersøgelsen understreger alle deres forældres betydning for deres udvikling til lystlæsere og ser sig som særligt privilegerede af samme årsag.

Der er ikke bare blevet læst højt og sunget fra børnene var små, børnene er også blevet bragt til folkebiblioteket af deres forældre, ligesom de har oplevet, at også deres forældre var flittige læsere/biblioteksbrugere.

Det fremgår klart af udsagnene fra de interviewede lystlæserbørn, at det udover selve det, at deres forældre har læst højt for dem, har afgørende betydning, om forældrene selv er læsere og biblioteksbrugere.

I de mange børnehavebiblioteksprojekter, der allerede er gennemført i mange kommuner, har bibliotekarere og pædagoger i samarbejde inspireret og motiveret de (ikke læsende / biblioteksuvante) forældre, der har børn i de deltagende børnehaver.

Motiveret af deres ansvar for at sikre deres børn bedst mulige forudsætninger for sproglig og personlig udvikling (inden skolestart) har forældrene i tilgift gennem højt læsningen fået et nyt rum for fællesskab med deres børn. Ambitionen må nu være at finde måder af fastholde og videreudvikle de opnåede resultater, således af disse forældre ikke, den dag deres børn forlader daginstitutionen og starter i skolen, betragter deres (pædagogiske) opgave som afsluttet i tillid til at skolen nu vil tage sig af videreudviklingen af den lille potentielle lystlæser, der nu er lagt grunden til.

Dette kan f.eks. ske ved at::

- 1) - videreudvikle samarbejdet mellem daginstitution og biblioteker, f.eks. ved tilbud om at daginstitutionen afholder et af de årlige forældremøder i biblioteket. Således at præsentation af gode oplæsningsbøger, præsentation af internetsider/mødesteder på nettet for forældre og præsentation af bøger og tidsskrifter om det at være forældre indgår som et punkt på selve forældremødets dagsorden.
- 2) - udvikle samarbejdet mellem skolen og biblioteket ved på samme måde at flytte et forældremøde fra skolen til biblioteket, således at læreren kan præsentere de bøger, der arbejdes med for at stimulere læsningen i skolen (let- og højtlesning) og bibliotekaren præsentere højtlesningsbøger, der især egner sig i familien. Igen skal muligheder på nettet præsenteres.
- 3) - skolebibliotekerne åbner for lån til forældre.
- 4) - dansklærere og/eller skolebibliotekarer i samarbejde med folkebibliotekerne planlægger møder for forældre, der ønsker særlig vejledning og inspiration for at støtte deres børns udvikling til læsere.

Forslag til virtuelle tiltag på den lokale børnebiblioteksside

Brug f.eks. den lokale børnebiblioteksside

- til at praktisere dialogbaseret formidling. F.eks. ved
 - at brugerne, ud fra kendskab til de enkelte bibliotekarer og deres læseprofiler, frit kan vælge hvilken bibliotekar, de vil i dialog med, når de ønsker læseforslag. Vejledningen kan ske via mail eller SMS. Dette forudsætter naturligvis, at de personer blandt personalet, hvis profiler er præsenteret i det fysiske bibliotek, også via billede profil og e-mail adresse er lette at genkende og kontakte via bibliotekets hjemmeside.
 - at oprette en blog, hvor bibliotekarerne blogger på lige fod med brugerne om bøger og læseoplevelse. Altså ikke formidling i form af vejledning fra professionel voksen til bruger, men formidling i form af dialog mellem lystlæsere på lige fod.
 - at lade lystlæserne oprette en egen blog – uden adgang for voksne – på bibliotekets hjemmeside.
- til at formidle links til centrale lystlæser-hjemmesider/communities
- til at reklamere for lystlæserklubbens arrangementer og aktiviteter
- til at invitere brugerne til at deltage i læserkonkurrencer og tests .

- til at præsentere læseklubbens medlemmer med profiler og anbefalinger.

Forslag til landsdækkende tiltag til formidling af læselyst i de fysiske børnebiblioteker :

- Afhold konkurrencer som Smart - parat - svar-quizzer, DM i oplæsning og andre dyster som årligt tilbagevendende begivenheder.
- Deltag aktivt i markeringen af Orlaprisen.
- Afhold regionale eller landsdækkende lystlæsertræf, evt. i kombination med afvikling af regionale skriveværksteder / forfatterskoler (sommerskoler)
- Udvikl fælles strategier for hvordan man i det fysiske bibliotek kan styrke børns kendskab til og brug af bibliotekernes virtuelle læselystilbud. Kun et mindretal af lystlæsere er i dag opmærksomme på, at de kan bruge hjemmesider som Anmelderklub.dk, dotbot.dk, Spoergolivia.dk til at få inspiration i form af anbefalinger og litteraturlister eller til at komme i direkte dialog med andre lystlæsere. De fysiske biblioteker må blive dygtigere til at synliggøre de virtuelle bibliotekstjenester.

Forslag til videreudvikling af de allerede eksisterende landsdækkende virtuelle børnebibliotekstjenester med henblik på en styrket formidling af læselyst

Lystlæserundersøgelsen afslører en skuffende mangel på kendskab til og brug af de tiltag, der indtil nu er gjort for at fremme læselysten i det landsdækkende virtuelle bibliotekstilbud:

Ingen af de interviewede børn kendte til Childbooks.dk

10 % af de interviewede lystlæsere kendte til Anmelderklub.dk, men ingen af dem havde brugt siden. Ud fra børnenes udtalelser fornemmer man, at de alle kommer fra skolesammenhænge, hvor netop læsning og udfærdigelse af boganmeldelser er et centralt pædagogisk redskab. Man kan derfor få mistanke om, at det ikke opleves som ubetinget lystbetonet også i fritiden at blive afkrævet en skriftlig redegørelse for sine læseoplevelser. Frit at fortælle enten mundtligt eller skriftligt er væ-

sentlig lettere og mindre skolepræget end at forfatte en egentlig anmeldelse. Ikke mindst hvis der ligefrem skal følges en bestemt opskrift.

For Dotbot.dk's vedkommende angav 24 % at kende til siden, mens 10 % havde brugt den. Her er det en stor svaghed ved undersøgelsen, at der ikke blev stillet uddybende spørgsmål til brugen af de virtuelle tjenester i interviewundersøgelsen. Dotbot siden rummer mange forskellige indholdselementer. Det er uvist, om de adspurgte overhovedet kendte til Container Connie og Lukas de Lux's mange og fremragende læseanbefalinger. Det må dog også bemærkes, at alle de meget læsende interviewede børn gav udtryk for, at de ikke hentede deres inspiration ved at læse litteraturlister og andre anbefalinger, men udelukkende lod sig inspirere af dialog med andre lystlæsere. Siden undersøgelsens afslutning er siden Boggnasker.dk lagt ind på DOTBOT.dk

Det kunne måske overvejes at lade Connie og Lukas gå i dialog med brugerne om bøger og læsning ved at blogge med brugerne på Boggnaskeren.

Boggnasker.dk

Som nævnt var lystlæsersiden Boggnasker.dk endnu ikke gået i luften da undersøgelsen blev gennemført. På Boggnasker.dk diskuterer og anbefaler lystlæsere bøger i en læser til læser.blog.

Ved at besøge denne side kan man forvise sig om, at ligeværdig dialog mellem sande lystlæsere er vejen frem, hvis vi vil, at formidling af læselyst skal være en kernekompetence i fremtidens bibliotekstilbud.

For Spørg Olivias vedkommende kendte 16 % til tjenesten, mens 11 % havde brugt den.

Heller ikke her siger undersøgelsen noget om, hvilken brug der er tale om.

Spørg Olivia er karakteriseret ved udstrakt brugerinddragelse og dialog på lige fod, og det har de sidste par år været ambitionen at bruge denne dialog aktivt, også i forbindelse med formidling af skønlitteratur.

At man kan spørge Olivia om "alt mellem himmel og jord" har åbenlyst ikke været tilstrækkeligt til at signalere til lystlæsergruppen, at Spørg Olivia også omfatter spørgsmål om læsning og bøger.

I efteråret 2007 tager Olivia for alvor hul på inddragelsen af de vidensressourcer brugerne selv besidder. Der åbnes et nyt værelse i Olivias hus. Et svareforum hvor brugerne får lov at prøve kræfter på nogle af de spørgsmål Olivia har fået.

Gennem besvarelser af de fremlagte spørgsmål og de andre brugeres rating af svarene, kan brugerne kvalificere sig som børneeksperter på forskellige områder, og – hvis de er heldige – gå online som gæsteeksperter hos Olivia.

Det må være et vigtigt mål få etableret en ekspertgruppe af lystlæsere via det nye svareforum. En sådan ekspertgruppe kan dels gå i onlinedialog om bøger og læseoplevelser med deres jævnaldrende, dels fungere som centrale sparringspartnere i videreudviklingen af bibliotekernes virtuelle formidling af lystlæsning.

Derudover kan der etableres en synlig forbindelse mellem Smart - parat – svar quizzzen og Spørg Olivia ved f.eks. at invitere quizzens vindere ind som gæster online.

Samarbejde med andre formidlere af læselyst.

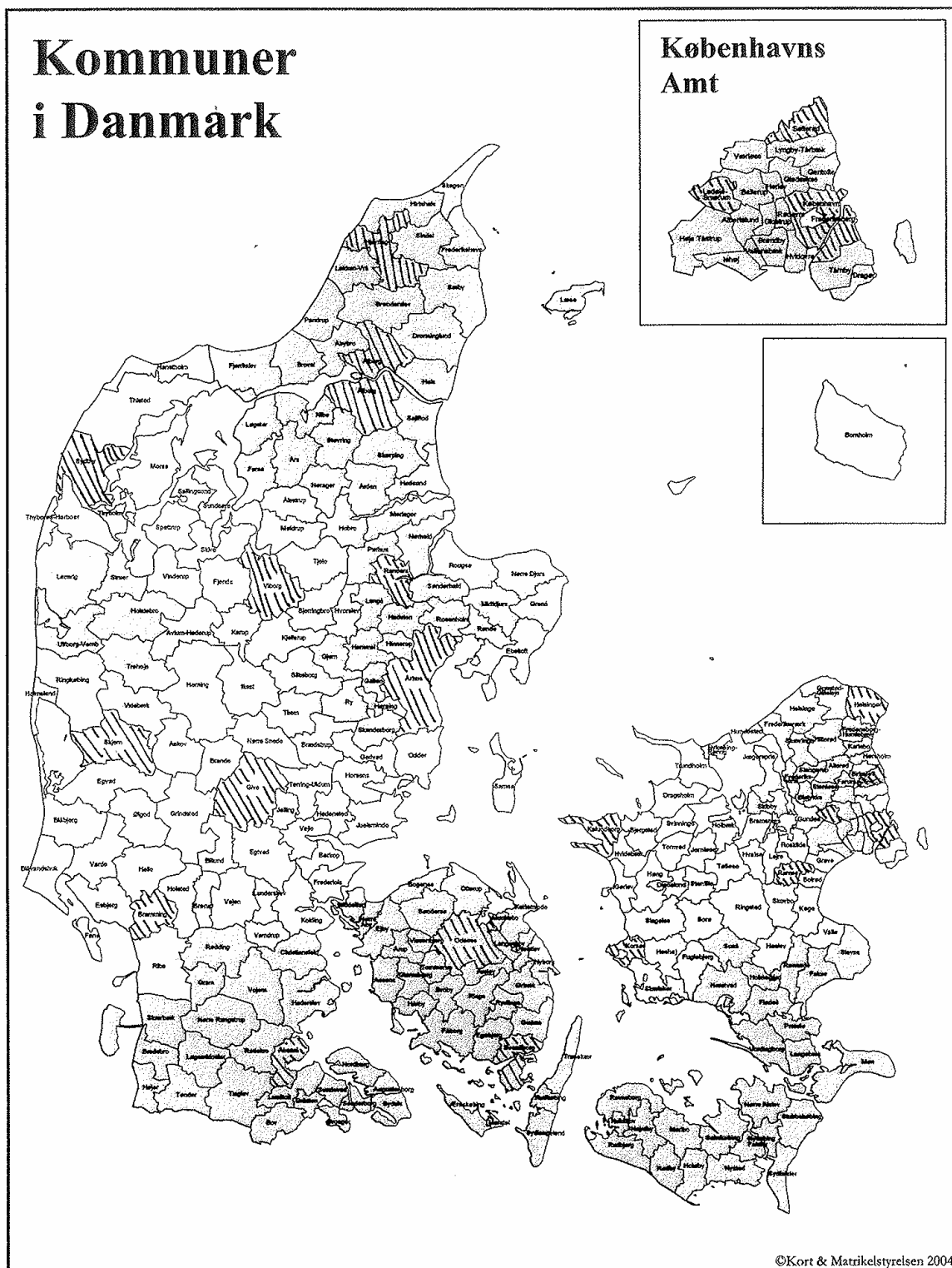
Af undersøgelsen fremgår det, at tiltag fra DR (Radio/TV udsendelser samt Orlaprisen og Troldspejlet) står langt stærkere end bibliotekerne i børnenes bevidsthed, også når det gælder inspiration til læselyst. Derfor arbejder Spørg Olivia intenst på at styrke antallet af bidragydere til spørgetjenesten med det mål at have ressourcer til at tage mod tilbuddet om en placering på DRs side for børn. Derudover er såvel DOTBOT som Spørg Olivia en del af arbejdsgruppen bag Orlaprisen. Begge fungerer som indgang til afstemningerne.

Fra i år er Spørg Olivias brugere sammen med brugerne fra Boggnasker.dk direkte inddraget i nomineringen af de bøger, der skal konkurrere om Orlaprisen.

Det må være målet at satse på en yderligere styrkelse af samarbejdet mellem bibliotekerne og DR/Orlaprisen. Det kunne oplagt ske ved at inddrage også Lystlæserklubberne i de fysiske biblioteker i nomineringen.

Bilagsoversigt til Henriette Romme Lunds undersøgelse.

- Bilag 1 : Danmarkskort over de kommuner, hvor en skole deltager i spørgeskemaundersøgelsen
- Bilag 2 : Spørgeskema
- Bilag 3 : Danmarkskort over de kommuner, hvor en skole deltager i interviewundersøgelsen
- Bilag 4 : Brev til forældre om interviewundersøgelsen
- Bilag 5 : Interviewguide

Børns læsevaner - spørgeskema 1

Dette skema besvares af alle elever i klassen.

Skolens navn: _____

1. Er du dreng eller pige?

Dreng
Pige

2. Hvor gammel er du?

_____ år

3. Er du en af de 5 elever, som skal deltage i quizzen Smart-Parat-Svar?

Ja
Nej

4. Hvor tit læser du bøger i din fritid (ikke lektier)?

Næsten hver dag	
Flere gange om ugen	
Flere gange om måneden	
Sjældent	
Aldrig	

5. Hvor tit låner du bøger på skolebiblioteket?

Næsten hver dag	
Et par gange om ugen	
En gang om ugen	
Et par gange om måneden	
En gang om måneden	
Et par gange om året	
Aldrig	

6. Hvor tit låner du bøger på folkebiblioteket?

Næsten hver dag	
Et par gange om ugen	
En gang om ugen	
Et par gange om måneden	
En gang om måneden	
Et par gange om året	
Aldrig	

7. Fik du læst højt derhjemme, da du var mindre og ikke selv kunne læse?

Næsten hver dag	
Flere gange om ugen	
Flere gange om måneden	
Sjældent	
Aldrig	

*Undersøgelsen gennemføres i samarbejde mellem Gentofte Bibliotekerne og
Center for Børnelitteratur.*

Børns læsevaner - spørgeskema 2

Dette skema skal kun besvares af de fem elever fra klassen, som skal deltage i quizzen Smart-Parat-Svar

8. Hvem giver dig idéer til hvad du skal læse i fritiden?
(du må godt sætte flere krydser)

	tit	en gang imellem	sjældent	aldrig
Min far				
Min mor				
Mine søskende				
Bibliotekaren på enten skole- eller børnebiblioteket				
En af mine lærere				
Kammerater				
Andre				

Hvis du har sat kryds under "Andre" ud for "tit" eller "en gang imellem", så skriv her hvem de "Andre" er:

8.a. Hvor får du ellers ideer til, hvad du skal læse?

TV / Radio:
Hvilke programmer

Nettet:
Hvilke hjemmesider.

Andet

9. Kender du? (sæt kryds)

- Orla-Prisen (Danmarks Radio)
- Læselyst-kampagnen
- Den gode Historie-festivalerne (sidst afholdt i 2005)

10. Kender du til og har du brugt disse hjemmesider? (sæt kryds)

	kender til	har brugt
Anmelderklub.dk		
DotBot.dk		
Spoergolivia.dk		
Childbooks.dk		

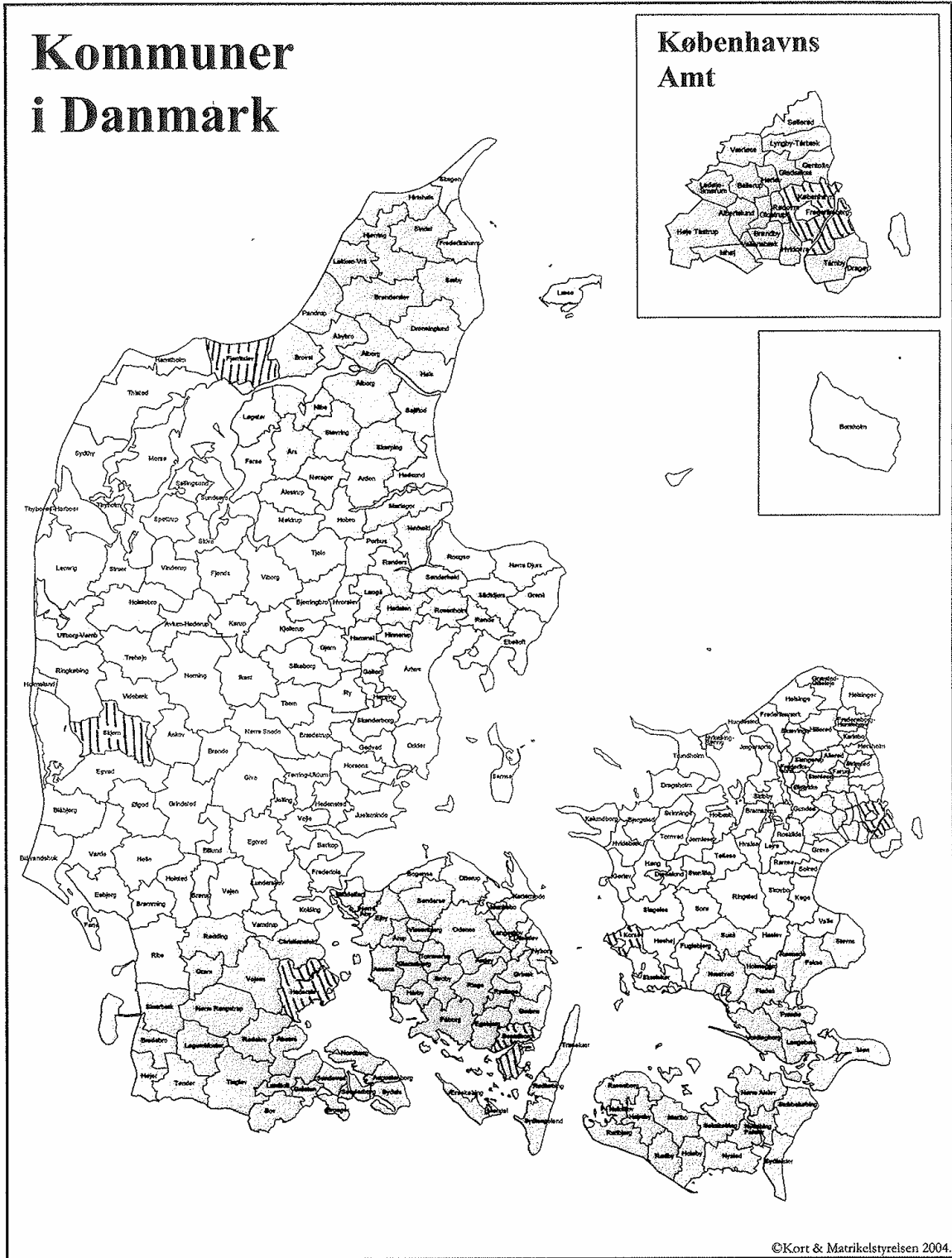
11. Hvor mange timer og minutter om dagen bruger du på følgende medier uden for skoletid?
(angiv gennemsnit)

- Ser TV _____ timer og _____ minutter
- Ser video/dvd _____ timer og _____ minutter
- Bruger computer _____ timer og _____ minutter
- Læser bøger _____ timer og _____ minutter
- Læser tegneserier _____ timer og _____ minutter
- Læser blade og magasiner _____ timer og _____ minutter

12. Synes du selv, at du er god til at læse? (sæt kryds)

- Meget god
- Ret god
- Almindelig god
- Ikke så god
- Dårlig

*Undersøgelsen gennemføres i samarbejde mellem Gentofte Bibliotekerne og
Center for Børnelitteratur.*

Kære forældre til ”...”

d. 15. november 2006

Dette efterår gennemfører Center for Børnelitteratur, i samarbejde med Gentofte bibliotekerne, en undersøgelse af den landsdækkende læsequiz Smart-Parat-Svar.

Undersøgelsen fokuserer på børns læse- og biblioteksvaner og målet er at tegne et billede af de mest aktive og interesserede boglæsere i 11-12 års alderen, på en række områder sammenlignet med deres jævnaldrende kammerater.

Som første led i undersøgelsen har 400 børn besvaret et spørgeskema, og Center for Børnelitteratur ønsker nu at følge op på dette ved at interviewe børnene på nogle af de hold, der har vundet quizzens regionsrunder.

”...” har netop vundet regionsrunden. Jeg har kontaktet skolen, som gerne vil deltage i interviewundersøgelsen og vil nu høre jer, om I også er interesserede i, at jeres børn deltager.

Interviewet vil foregå i en skoletime, vare ca. 30-45 minutter og blive optaget på bånd. Jeg vil bl.a. spørge børnene om deres læsevaner, biblioteksvaner, hvorfor de er med på et hold i quizzen og hvad de tror man kan gøre for at få andre børn til at læse og bruge biblioteket.

Det skal understreges, at børnene vil være anonyme i interviewundersøgelsen. Den endelige rapport vil blive fremsendt til skolen, så snart den foreligger.

Har I spørgsmål er I meget velkomne til at kontakte mig på nedenstående mail eller telefon. Hvis I ikke lader høre fra jer går jeg ud fra, at I er indforståede med interviewundersøgelsen.

Med venlig hilsen
Henriette Romme Lund

Videnskabelig medarbejder
Center for Børnelitteratur
Danmarks Pædagogiske Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV
e-post: hrl@dpu.dk
Telefon (direkte): 8888 9373

Interviewguide

Indledning: Børnenes navne, jeg vil snakke med dem fordi de er med på et hold i Smart-Parat-Svar quizzen, og jeg er ved at skrive en opgave om den. Jeg optager samtalen på bånd, de er anonyme.

Læser I meget i jeres fritid?

- **HVORFOR LÆSER I MEGET**

Hvorfor tror I, at I kan **lide** at læse?

(vokset op med højtlesning? Har I selv lyst til at læse? Andet?)

Får I **inspiration** til bøger fra venner? Eller via jeres skole- eller folkebibliotek?

- **REAKTION:** Hvordan reagerer jeres familie, skole, klassekammerater og venner på, at I kan lide at læse?

Formål: Hvad skaber en lystlæser? Hvilken rolle spiller hjemmet/forældre/familie/venner og skole? Hvor stor rolle spiller børnenes egen lyst til at læse? Er der andre faktorer der gør, at børnene har lyst til at læse.

Hvor låner I de bøger, som I læser i fritiden?

- **SKOLEBIBLIOTEK**

Hvorfor låner I bøger på skolebiblioteket? Hvornår låner I bøger på skolebiblioteket

Har I en god skolebibliotekar? Hvorfor er hun/han god?

Bruger I skolebiblioteket til andre ting end at låne bøger?

Sker der spændende ting på skolebiblioteket, hvilke?

- **FOLKEBIBLIOTEK**

Hvorfor låner I bøger på folkebiblioteket? Hvornår låner I bøger på folkebiblioteket.?

Har I en god folkebibliotekar? Hvorfor er hun/han god?

Der er mange børn der ikke bruger folkebiblioteket særlig tit. Hvorfor tror I de ikke gør det?

Hvad tror I man skulle man gøre, for at give dem mere lyst til at låne bøger her?

Formål: Hvilken rolle spiller hhv. skole- og folkebiblioteket samt den personlige kontakt med hhv. skole- og folkebibliotekar ift. børnenes læsning.

Hvad kan man gøre for at få børnene til oftere at bruge folkebiblioteket?

Hvorfor er I med i Smart-Parat-Svar quizzen?

- **HOLD**

Hvorfor er I med på holdet?

(Er I **udvalgt** eller har I **meldt jer selv** fordi I læser meget og ved meget om bøger?)

Hvordan **reagerer** jeres klassekammerater på, at I er med i konkurrencen?

Synes I det er sjovt at være med? Andet?

- **KLASSEN**

Hvorfor har klassen tilmeldt sig quizzen?

(Er klassen med fordi jeres **klasselærer** synes om idéen?)

Har klassen **selv** haft lyst til at være med og hvorfor?

- **ANDRE PROJEKTER**

Har der været på skolen omkring bøger og læsning? Hvilke? Synes I det er sjovt, at man laver sådanne ting på **skolen**?

Skriver I **selv**, eller har I selv lavet en læseklub eller noget lign (privat, i biblioteksregi eller på nettet)

Formål: Hvilke kompetencer er vigtige at have for at være med på holdet, og danner børnene på holdet rollemodeller i kraft af at få en særlig status blandt klassekammeraterne.

Har skolen et særligt fokus på bøger og læsning,, som er medvirkende til at skabe børnenes interesse for læsning og/eller er det børnenes egen interesse og lyst, der har gjort, at de er med i quizzen?

Det er ikke alle børn der læser lige så ofte som I.

Hvordan tror I, at man kunne få andre børn til at læse mere?

- **FAKTORER:**

Kan man gøre noget på bibliotekerne? I skolen?

Er det en egen lyst der ”driver værket”.

- **MIG SELV:** Mange børn siger, at de får inspiration fra ”mig selv” til deres læsning. Hvad tror I de mener med det?

Formål: At undersøge hvilke faktorer der kunne sætte fokus på boglæsning. Om den iboende lyst er altafgørende for at skabe en lystlæser.

Afslutning: Jeg har ikke flere spørgsmål, er der noget I gerne vil sige inden vi slutter?

Tak for at I havde lyst til at være med.

